

**NaApurit – Nopean Avun Apurit
Vapaaehtoisten maallikkoauttajien pelastusryhmä
maaseudun toimintamalliksi (84183)
1.2.2019 – 31.5.2021**

LOPPURAPORTTI

Kuva: Yrjö Tuunanen ©maaseutuverkosto

Irma Ahokas-Kukkonen, projektipäällikkö
Kaisu Paalanen, projektikoordinaattori
Kristiina Pigg, projektiasiantuntija
Henna Nyman, projektisihteeri
Elina Suni projektitiedottaja/1.9.2019 alkaen Jenni Lemettinen/1.9.20 alkaen Sonja Rahkonen/
1.2.21 alkaen Oskari Villanen

Sisällys

Johdanto	2
1. Hankkeen toteuttajan nimi	3
2. Hankkeen nimi ja hanketunnus.....	3
3. Hankkeen yhteenveto	3
4. Hankkeen tavoitteet	5
5. Hankkeen toimenpiteet	6
5.1 Kylän auttajaryhmän valmennus- ja toimintamallin kehittäminen	7
5.2 Kuvaus kylien auttajaryhmien valmennuksista.....	11
5.3 Auttajaryhmätoiminnan valmiudet ja tarve taajama-alueen ulkopuolella	15
5.4 Vapaaehtoisen maallikkoauttajaverkoston toimintamalli	16
5.5 Sydäniskuriverkoston ja kylien auttajaryhmien välineistön kehittäminen.....	18
5.6 Maallikkoauttamistietoisuuden lisääminen.....	21
6. Aikataulu ja resurssit.....	21
7. Toteutuksen organisaatio	22
8. Kustannukset ja rahoitus.....	22
9. Raportointi ja seuranta	23
10. Toteutusolehdutket ja riskit	24
11. Yhteistyökumppanit.....	27
12. Tulokset ja vaikutukset	28
13. Esitykset jatkotoimenpiteiksi	34
14. Päiväys ja allekirjoitukset	37
 Lähteet	 38
LIITTEET	39
Liite 1. Toimintakortti auttajaryhmäläiselle.....	39
Liite 2. Kylien auttajaryhmät kunnittain ja kylittäin	39
Liite 3. Palaute- ja arviointilomakkeet	40
Liite 4. Hanketapahtumien kuvia ja mediaosumia.....	41

Johdanto

Joka päivä vähintään kahdeksan suomalaisen sydän pysähtyy yllättäen sairaalan ulkopuolella. Heistä vain alle puolet saa elvytystä ennen ensihoidon saapumista paikalle. Sydänpysähdystilanteen tekee vaikeaksi se, että apua on saatava minuuttien sisällä. Kun koko Suomen osalta ensihoidon keskimääräinen vasteaika kaikkein kiireellisimmissä A-tehtävissäkin on 20 minuuttia, tilanne potilaan kannalta on musertava. Siksi ensimmäisen paikalle osuvan henkilön rooli potilaan selviämisessä on kriittinen. Jotta Suomea voisi tulevaisuudessa sanoa sydänturvalliseksi maaksi, tulisi maallikoiden roolia osana sydänpysähdyspotilaan hoitoketjua vahvistaa ja rekisteröityjen sydäniskureiden määrää useilla alueilla lisätä defibrillointiviiveen lyhentämiseksi (Sydänliitto; <https://112.fi/-/112-blogi-suomen-sydanliitto>).

Vuonna 2018 pelastuslaitos hälytettiin 5300 rakennuspaloon, joista 2 840 oli asuinrakennuspaloja. Palojen yleisin syy on huolimattomuus ruoanlaitossa, jolloin keittiöpaloista 60 % sytty liedellä. Tulipaloissa menehtyy vuosittain 50–80 henkilöä. Paloturvallisuutta ovat parantaneet esimerkiksi palovaroittimien pakollisuus ja aktiivinen viestintä paloturvallisuudesta sekä paloturvallisuuskampanjat (<https://intermin.fi/pelastustoimi/paloturvallisuus>).

Harvaan asuttujen maaseutualueiden palveluiden saatavuus näkyy erityisesti hätä- ja tukipalveluiden tarpeessa. Yhä useammin pelastusviranomainen tulee kauempaa kunta- ja kaupunkikeskuksesta, joten vasteajat ovat pidempiä. Etäisyydet turvallisuustoimijoiden tukipalveluihin ovat maaseudulla pidemmät kuin kaupungeissa, joka ilmenee hälytysajoissa pidempinä vasteaikoina. Harveneva viranomaisverkko luo turvattomuutta. Pelastuslaitoksien on yhä vaikeampaa rekrytoida työntekijöitä harva-alueille. Samoin erilaisten yhteisten asioiden vetäjiä on entistä harvemmassa. Yhdessä tekeminen on harva-alueiden elinvoimaa luova tekijä. Verkostoyhteistyössä voidaan hyödyntää laajasti erilaista osaamista. Useilla alueilla on pitkään jatkunutta yhteistoimintaa, ihmiset ovat tottuneet pärjäämään ja yhteisöllisyys on usein vahvaa, kokoonnutaan yhteisissä tiloissa, kuten kylätaloilla. Kylien aktiivisuutta voidaan kanavoida myös turvallisuustietojen ja -taitojen lisäämisellä. Kylien yhteisöllistä turvallisuustoimintaa voidaan vahvistaa perustamalla kyliin pelastusryhmiä. Kylien pelastusryhmien avulla apu hätätilanteissa on saatavissa lähempää. Ryhmien valmiuksia on mahdollista kehittää myös viranomaisten ja järjestötoimijoiden yhteistyönä (Sisäministeriön julkaisuja 2020:15).

Nopean Avun Apurit (NaApurit) -hankkeen aikana kehitettiin pelastusviranomaisten ja kyläyhdistysten kanssa auttajaryhmäläisten toiminta- ja valmennusmalli Keski-Suomen maaseutukylille, joissa auttajaryhmäläiset toimivat vapaaehtoisina ensiauttajina aloittaen elvytyksen löydettyäessä eloton ihminen. Hätäkeskus kutsuu auttajaryhmäläiset elvytystehtävälle tekstiviestillä. Pelastustoiminnanjohtaja voi kutsua auttajaryhmäläisiä tarvittaessa myös tukemaan tulipalon sammutustehtävää.

Tässä raportissa kuvataan hankkeen toteuttama auttajaryhmien kokeilu- ja kehittämisprosessi ajalla 1.1.2019-31.5.2021.

1. Hankkeen toteuttajan nimi

NaApurit-hankkeen päätoteuttajana on ollut Keski-Suomen Sydämpiiri ry ja osatoteuttajana Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

2. Hankkeen nimi ja hanketunnus

NaApurit, Nopean Avun Apurit-hanke, hankenumero 84183

3. Hankkeen yhteenveto

NaApurit-hankkeen tavoitteena on ollut Keski-Suomen maaseudun asukkaiden ja toimijoiden hyvinvoinnin ja asumisturvallisuuden edistäminen sekä alueellisen eriarvoisuuden vähentäminen kehittämällä kylien omaehtoista turvallisuustoimintaa ja vapaaehtoisen lähiavun saavutettavuutta sydänpysähdys- ja tulipalotilanteissa.

Maaseutu tarvitsee asukkaita ja NaApurit-hankkeen toimenpiteillä on edistetty sydänpysähdyksestä selviytymistä ja kylien paloturvallisuutta. NaApurit-hanke on edistänyt pitkällä aikavälillä maaseudun asuttuna pysymistä sekä vahvistanut paikallista omaehtoista, yhteisöllistä ja itseohjautuvaa toimintaa kylissä. Edellä mainittujen lisäksi hankkeen toiminnot ovat tukenet Suomen Sydänliiton strategiaa, jonka keskeisenä linjauksena on kehittää kansallisia malleja nopean hoitoon hakeutumiseen ja maallikkoelvytyksen tehostamiseksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa sekä tiedottaa malleista.

NaApurit- hanke on toiminut ajalla 1.1.2019-31.5.2021 Keski-Suomen kuudessa kunnassa ja 20 kylässä. Hankkeen aikana on valmennettu viranomaistahojen kanssa yhteistyössä kehitetyn mallin avulla vapaaehtoisia kyläläisiä hätäensiavun- ja alkusammutuksen osaajiksi. Maaseutukyliin on perustettu vapaaehtoisten auttajaryhmiä, jotka saavat hälytyksen Hätäkeskukselta elottomuustilanteessa (15 auttajaryhmää, 104 ryhmäläistä, 20 kylän alueella, kuudessa kunnassa). Pelastustoiminnanjohtaja voi tarvittaessa kutsua ryhmäläisiä tukemaan omaa toimintaansa tulipalotehtävissä. Kylien auttajaryhmät ovat linkittyneet osaksi olemassa olevia pelastusjärjestelmiä. Ryhmien käyttöön on hankittu sydäniskuri ja alkusammuttimet.

NaApurit-hanke on toteuttanut tiedotuskampanjoita, demonstraatioihin keskittyviä paikallisia valmennuksia ja tapahtumia. Hanke on edistänyt vapaaehtoisten valmentamista elvytystaistoisten osaajaverkostoksi, Hätäkeskuksen, 112 Suomi -sovelluksen ja www.defi.fi -palvelun yhteistyön kehittämistä sekä sydäniskureiden koordinoitua levittämistä ja rekisteröimistä defi.fi-palveluun.

Hanke on työskennellyt kyläyhdistysten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa järjestäen mm. informaatiotilaisuuksia, sydäniskurin käytön ja elvytyksen valmennuksia, aktivoinut ja koordinoitunut kylien sydäniskurihankintoja ja edistänyt kylien turvallisuussuunnitelmien tekemistä tai päivittämistä yhteistyössä Keski-Suomen Kylät ry:n kanssa. Hankkeen toimintamallit ovat levitettävissä kansalliseksi toimintamalliksi ja ne löytyvät hankkeen päätyttyä www.kylamme.fi -sivustolta.

Hankkeen pääasiallisina kohderyhminä ovat olleet maaseutukylien ja haja-asutusalueiden vakituiset ja kausiasukkaat, yhdistystoimijat ja vapaaehtoiset henkilöt, maaseudun yrittäjät mm. maatalous- ja maaseudun pk-yritykset ja palveluntuottajat.

Hankkeen kohderyhmän valinnassa on pyritty vaikuttamaan maakunnan alueella olevan eriarvoisuuden tasaamiseen ja haja-asutusalueiden asumisturvallisuuden lisäämiseen. Taajamien ulkopuolella ja maaseudun pienissä kunnissa ensihoitoyksiköitä on vähän, niiden toiminta-alue on laaja. Sydänpysähdystilanteessa elottoman ihmisen pelastamiseksi jokainen minuutti on tärkeä. NaApurit-hanke on tukenut auttajaryhmätoiminnan syntymistä Sairaala Novan ensihoidon määrittämien riskiarviointien perusteella maaseudun kyliin, joissa hätäensiavun antajien ja defibrilloinnin nopeudella on erityistä merkitystä ihmishengen pelastamisessa ensihoidon tavoittamisnopeutta kuvaavien viiveprosenttien perusteella.

Hankkeen aikana on luotu laajaa yhteistyöverkosto. Alla olevat ovat osaltaan hankkeen kohderyhmää

- kaikki maaseudun asukkaat ja toimijat, myös kausiasukkaat
- kunnat ja kuntayhtymät
- Keski-Suomen pelastuslaitos
- Keski-Suomen sairaanhoitopiirin ky, Sairaala Novan ensihoito ja terveydenhuoltohenkilöstö
- yhteistyöverkostot ja järjestötoimijat paikallisesti ja valtakunnallisesti (hanketoimijat)
- turvallisuusalan toimijat
- sydäniskurien ja alkusammuttimien toimittajat

4. Hankkeen tavoitteet

Hankesuunnitelman mukaisena päätavoitteena on ollut

1. edistää maaseudun asukkaiden ja toimijoiden hyvinvointia ja turvallisuutta sekä vähentää alueellista eriarvoisuutta.
2. kehittää kylien omaehtoista turvallisuustoimintaa ja vapaaehtoisen lähiavun saavutettavuutta sydänpysähdys- ja tulipalotilanteissa lisäämään asukkaiden selviytymistä sairaalan ulkopuolisesta sydänpysähdyksestä ja vähentämään palokuolemien ja tulipalotuhojen määrää.

NaApurit-hankkeessa valmennetaan vapaaehtoisia maaseudun asukkaita alkusammutus- ja elvytysosaajiksi ja luodaan maaseutukyliin maallikkoauttajien pelastusryhmiä, jotka saavat hälytyksen suoraan viranomaiselta sydänpysähdys- ja tulipalotehtävissä. Kylien pelastusryhmät linkittyvät osaksi olemassa olevia järjestelmiä ja heille organisoidaan tarvittava ensiapu- ja alkusammutusvälineistö. Auttajaryhmät valmennetaan hankkeessa kehitetyn valmennusmallin avulla, jossa hyödynnetään sopimuspalokuntien koulutusjärjestelmää ja vapaaehtoisista auttajaryhmäläisistä tuleen valmennuksen jälkeen ensiauttajia. Hankkeessa pilotoidaan ja testataan NaApurit-toimintamalli, jota voidaan hankkeen jälkeen levittää/ ottaa käyttöön myös kansallisesti.

Hankkeen tarkoituksena on lisätä maaseudun ja haja-asutusalueiden väestön tietämystä kyllissä toimivista pelastusryhmistä, alkusammutuksesta, sydäniskureiden olemassaolosta ja sijainnista sekä maallikkoensivun ja sydäniskurin käytön tärkeydestä. Lisäksi tarkoituksena on edistää ja jatkaa koordinoitua sydäniskureiden levittämistä ja niiden kirjaamista julkiseen def.fi-palveluun, valmentaa vapaaehtoisia ja muita laitteiden sijoittelun kannalta keskeisiä tahoja elvytystaitoisten osaajaverkostoksi. Hankkeen myötä kehitettävät toiminnot tulevat tukemaan lakisääteistä palvelua, mutta eivät millään muotoa korvaa sitä (Hankesuunnitelman päätös 8.2.2019).

Hankesuunnitelman tavoitteisiin on kirjattu maaseutukylille auttajaryhmän toimintamalli kehittämisen 4–5 kunnan alueelle 20:n kylän alueelle, 23:n kylään.

5. Hankkeen toimenpiteet

Harvaan asuttujen alueiden vahvuuksia ovat vahva omatoimisuus, välittäminen ja yhteisöllisyys, jotka yhdessä luovat perustaa turvallisuudelle. Usein tärkein apu löytyy kanssakulkijalta. Harva-alueilla on totuttu pärjäämään ja omatoiminen varautuminen on korkealla tasolla. Huolta aiheuttaa lähinnä turvallisuuspalveluita tuottavien toimijoiden läsnäolon sekä palveluverkoston riittävyys. Harvaan asuttujen alueiden ihmisten palvelujen turvaamiseen tarvitaan viranomaisten ja muiden yhteiskunnan toimijoiden välistä tiivistä yhteistyötä (Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020).

Pitkien välimatkojen maakunnissa ammattiavun saapuminen kestää kaupunki- tai kuntakeskustaa kauemmin. Väestö on asuinpaikan mukaan eriarvoisessa asemassa pelastuspalvelujen saatavuudessa. Esimerkiksi Keski-Suomessa ensihoidon palvelutasopäätöksen mukainen vasteaika asutulla maaseudulla on A ja B-riskitason tehtävissä 20 minuuttia, kun se ydinkeskustoissa ja muualla taajamassa on 8–10 minuuttia.

Taajamien ulkopuolella sekä maaseudun pienissä kunnissa ambulanssiyksiköitä on vähän, niiden toiminta-alue on laaja ja alueelliset ambulanssityhjiöt yleisiä. Pienten kylien mahdolliset pelastushenkilöt ovat usein oman työn ohella toimivia sopimuspalokuntalaisia, jolloin nopea saatavuus tulipalon sattuessa ei ole taattua. Pelastuskalusto lähtee liikkeelle kuitenkin aina viivytyksettä.

Hankkeen alkuvaiheessa Keski-Suomen Pelastuslaitoksen asiantuntijat esittivät hankesuunnitelmassa olevan toimintamallin nimen muuttamista vapaaehtoisten auttajaryhmäksi (hankesuunnitelmassa pelastusryhmä). Perusteena oli, että vapaaehtoisten auttajien antama naapuriapu elottomuus- ja tulipalotehtävissä voidaan helposti sekoittaa viranomaisten lakisääteiseen ensihoito- ja pelastustehtävään. Asiantuntijat tunnistivat riskin, että hätäilmoitus saatetaan tehdä kylän auttajaryhmälle eikä viranomaiselle. Hankkeen aikana ja tässä raportissa toimintamallia on kuvattu ”auttajaryhmä” -termillä.

NaApurit-hankkeen aikana saatiin muodostettu 15 auttajaryhmää 20 kylän alueelle kuudessa kunnassa. Auttajaryhmiin sitoutui 104 henkilöä. Sydäniskureita luovutettiin kylien käyttöön 12 ja alkusammuttimia 42.

5.1 Kylän auttajaryhmän valmennus- ja toimintamallin kehittäminen

Auttajaryhmän valmennus- ja toimintamalli on loppuraportissa kuvattu hankehallinnoijan määrittämällä formaatilla. Kylän auttajaryhmän toimintamalli vastaa lainsäädännön näkökulmasta sairaanhoitopiiri ky:n järjestämää ensivastetoimintaa, jonka tuottaa Pelastuslaitos. Mallin sisältö on tehty yhteistyössä viranomaisten kanssa (K-S sairaanhoitopiirin ky:n Sairaala Novan ensihoito, K-S Pelastuslaitos, Pelastusalan liitto).

Kylän auttajaryhmän valmennus koostui kolmen tunnin hätäensiapu- ja kolmen tunnin alkusammutusvalmennuksesta, jotka toteutettiin päivän kestäväenä valmennustapahtumana. Teoriaopetus ja käytännön harjoittelut toteutettiin Keski-Suomen pelastuslaitoksen ja Keski-Suomen Pelastusalan liiton kanssa yhteistyössä. Hätäensiapuvalmennuksen sisältö suunniteltiin yhteistyössä hankkeen asiantuntijaryhmän kanssa, joka oli koottu ensihoidon, pelastustoimen että Pelastusalan liiton asiantuntijoista. Auttajaryhmien valmennuksessa hätäensiavun sisältö koostui osista Pelastuslaitoksen hätäensiapuvalmennusta; hätäilmoituksen tekeminen Hätäkeskuksen 112:n, elottomuuden toteaminen, paineluevitys, sydäniskurin käyttö, tajuttoman ihmisen auttaminen, rintakivun-, eteisvärinän- ja aivohalvauksien tunnistaminen. Asiantuntijat arvioivat näiden sisältöjen olevan tärkeimpiä teemoja nopean avun saamisen kannalta mahdolliset komplikaatiot minimoiden. Valmennuksen alussa pidetyn teorialuennon jälkeen harjoiteltiin valvotusti käytännössä elvytystaitoja. Eteisvärinän tunnistamistaitoja harjoiteltiin ”Tunne pulssisi” -harjoituskädellä sekä eteisvärinän tunnistuslaitteella, Heart2Save:lla, joka oli muutamissa valmennuksissa käytettävissä. Muutamia tuoreita eteisvärinärytmejä löydettiin. Tuoreet rytmihäiriöt ohjattiin heti jatkotutkimuksiin.

Alkusammutusvalmennuksessa palomestari opasti valmennukseen osallistujia kodin paloturvallisuudesta, alkusammutusvälineistä ja alkusammutuksen osaamisen tärkeydestä, esitellen mm. tulipalon kehittymistä, sammutuspeiton ja alkusammuttimien käyttöä sekä miten saadaa ripeällä toiminnalla rajattua palon leviäminen heti alkuvaiheessa. Teoriaopetuksen jälkeen osallistujat harjoittelivat valvotusti alkusammutusta sammutuspeitolla ja nestesammuttimella. Myös palavan ihmisen vaatteiden sammuttamista opeteltiin. Hätäensiapuvalmennuksen toteuttivat paikkakunnan ensihoidon avainhenkilö ja projektikoordinaattori sekä alkusammutusvalmennuksen palomestari ja palomiehet. Covid-19 pandemian aiheuttamien erikoisjärjestelyjen vuoksi v. 2021 kilpailuettiin valmennuksen alkusammutusosio. Kilpailutuksen voittaneen K-S:n Pelastusalan liiton asiantuntijat valmensivat alkusammutusosion Saarijärvellä ja Joutsassa (K-S pelastuslaitos rajoitti pandemian aikana henkilöstön osallistumista laitoksen ulkopuolisiin koulutuksiin terveysturvallisuussyistä).

Valmennuksiin kutsuttiin avoimella kutsulla ja ilmoituksilla kaiken ikäisiä kyläläisiä, myös kausiasukkaita. Auttajaryhmään pääsyn kriteerinä on ollut vähintään 18-vuoden ikä ja molempiin koulutusosioihin osallistuminen. Valmennuksen jälkeen osallistujat antoivat kirjallisen palautteen valmennuksen sisällöstä. Auttajaryhmäkylien käyttöön luovutettiin nestesammuttimet ja sydäniskuri, jos sitä ei ollut jo aikaisemmin hankittuna. Ohjeistusten mukaisesti Jyväskylän ammattikorkeakoulu (hankkeen investointiosuuden hallinnoija) ja kyläyhdistys ovat tehneet sopimuksen laitteiden luovuttamisesta kyläyhdistyksen käyttöön. Sopimuksen liitteeksi laitteet on valokuvattu paikalleen kiinnitettyinä. Auttajaryhmien käyttöön on hankittu suojalasit ja vihreät huomioliivit. Huomioliivien selkäpuolella on teksti ”Vapaaehtoinen auttaja”. Huomioliivin taskuun on tehty laminoitu toimintakortti, joka ohjeistaa vapaaehtoista auttajaa toimimaan elottomuus- ja alkusammutustehtävässä. Toimintakortti on liitteenä 2.

Hankkeen aikana neuvoteltiin Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (VAPEPA) kanssa yhteistyöstä, mm. OHTO-järjestelmän ottamisesta auttajaryhmien kutsujärjestelmäksi. VAPEPAn asiantuntijat totesivat, että OHTO on toimiva järjestelmä mm. etsintätehtäviin kutsuttaville vapaaehtoisille, mutta ei taivu hätätehtäviin. VAPEPAn kanssa on tehty yhteistyötä mm. Kinnulassa ja Joutsassa. Paikallinen VAPEPA toimija on esitellyt toimintaa auttajaryhmäläisille. Muissa valmennuksissa jaettiin VAPEPAn esitteitä.

Syksyllä 2020 käytiin ohjausneuvottelu auttajaryhmätoiminnan mallintamisesta sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden kanssa (valmiusjohtaja Tulokas, asiantuntijat Ilkka, Saari-
nen ja Haapiainen), jotka totesivat, ettei muualla Suomessa ole vastaavantyyppistä kehittä-
mistoimintaa. Neuvottelussa todettiin, että ryhmätoiminta rinnastetaan ensivastetoimintaan. Lainsäädännön mukaisesti ensivasteyksikön järjestäjä on sairaanhoitopiiri, joka määrittää en-
sivasteen tuottajan, tekee sopimuksen tuottajan kanssa, ottaa vakuutuksen, asettaa osaamis-
vaatimukset toiminnalle ja valvoo toimintaa.

NaApurit-hankkeen mallintama auttajaryhmätoiminnan ensivastetoiminta kohdentuu vain elottoman ihmisen elvyttämisen aloittamiseen. Hätäkeskus lähettää tehtäväkutsun auttaja-
ryhmäläisille Erica-järjestelmällä gsm-puhelimeen tekstiviestinä (700 A ja osoite). Auttajaryh-
mäläinen allekirjoittaa vaitiolosopimuksen, jossa informoidaan vaitiota määrittävästä potilas-
oikeuslaista ja ryhmäläisen rikosoikeudellisesta vastuusta, jos vaitiota rikotaan. Lainsäädän-
nön mukaan auttamistehtävä rinnastetaan virkatehtävän kaltaiseen tehtävään. Sairaanhoito-
piiri on ottanut auttajaryhmäläisille tapaturmavakuutuksen.

Pelastuslaitoksen asiantuntijat ovat arvioineet, että rakennuspalon alkusammuttaminen on riskialtis tehtävä ja edellyttäisi auttajaryhmäläiseltä merkittäviä suorituskyyvaatimusten täyttymistä. Kehittämistoiminnassa on tultu siihen tulokseen, että pelastustoiminnanjohtaja kutsuu tarvittaessa auttajaryhmäläisiä osallistumaan tulipalon tukitehtävään.

Hankesuunnitelman mukaisesti auttajaryhmän toimintamalliin on sisällytetty jatkovalmennukset hyödyntäen sopimuspalokuntien olemassa olevaa kertauskoulutusjärjestelmää. Pelastuslaitoksen asiantuntijoiden näkemys on ollut, että auttajaryhmäläisiltä edellytetään vähintään kerran vuodessa kertausvalmennus paikallisella paloasemalla. Pelastuslaitos voi kuitenkin tarjota kaksi kertaa vuodessa hätäensiapu- ja alkusammutustaitojen valmennuksen.

Toiminta- ja valmennusmallin yksityiskohtainen sisältö kuvataan vaiheittain alla olevassa kuvauksessa.

*) sydäniskureiden hankintamuotoja; kyläyhdistyksen oma hankinta, yleinen keräys (keräysluvalla), hankinta esim. Lions Club, Martat ry:n, kunnan ja / tai Leaderin kanssa yhteistyössä

**) lisätietoja www.kylamme.fi -sivustolla

****) huolto; elvytystehtävän jälkeen laitteen toimivuuden tarkastus, sydäniskurin pattereiden ja elektrodien vaihto 4-5 v. välein laitteesta riippuen (ellei käytetä), sammuttimen toimintakunnon tarkastus

*****) päivittää auttajaryhmän tiedot ja lähettää tiedot Sairaala Novan ensihoidon osastohoitajalle (Hoitajantie 3, Jyväskylä)

******) kylätalo, paloasema tai muu soveltuva koulutuspaikka

Yhdistykset (esim. kyläyhdistykset, Sydänyhdistykset, VAPEPA) lisäävät tietoisuutta auttajaryhmätoiminnasta, elvytyksestä, sydäniskurin käytöstä, alkusammutuksesta ja 112-sovelluksen käytöstä omassa toiminnassaan sekä yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa.

Kuva 1. Auttajaryhmän valmennus- ja toimintamalli

5.2 Kuvaus kylien auttajaryhmien valmennuksista

Vuoden 2019 aikana valmennettiin auttajaryhmiä kolmen kunnan alueella 11 kylään. Viitasaaren kylät olivat Kymönkoski, Haarala, Mäntylä, Keihärinkoski ja Huopanankoski. Keuruun kylät olivat Haapamäki ja Liesjärvi ja Pihtiputaan kylät olivat Elämäjärvi, Alvajärvi, Seläntaus ja Korpinen. Vuonna 2020 Covid 19-pandemiasta johtuen valmennettiin terveysturvallisesti vain Kinnulan Muholan kylän auttajaryhmä, jossa olivat Muholan lisäksi Saarenkylän ja Hiilingin kylät. Pandemian jatkuessa vuonna 2021 valmennettiin terveysturvallisesti Saarijärven Häkkilä-Hirvaanmäen ja Lanneveden kylien auttajaryhmät, Joutsan Mieskonmäen ja Uimaniemen kylien auttajaryhmät sekä Kinnulan Myllykylän auttajaryhmä. Auttajaryhmiä perustettiin 15 ja niihin sitoutui yhteensä 108 henkilöä.

Ensimmäinen auttajaryhmän valmennus käynnistyi hankesuunnitelman mukaisesti Viitasaaren kyliltä. Viitasaaren kaupunki järjesti kuntalaisille kunnan palveluinfon, jossa hanke sai mahdollisuuden kertoa maaseutukylien auttajaryhmätoiminnan kokeilu ja kehittämistoiminnasta yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa. Useampi kylä ilmoitti heti kiinnostuksensa. Tämän jälkeen hanke kokosi pilotoinnista kiinnostuneet kylät yhteiseen tarkempaan infoon Kymönkoskelle, jolloin kyläläisille kerrottiin mm. kylän auttajaryhmän tehtävistä, valmennuksen sisällöstä ja ajankohdista sekä yhteistyökumppaneista. Viitasaaren

ensimmäisillä kylillä valmennukset toteutettiin kahtena iltavalmennuksena, joka ei osoittautunut osallistumisen kannalta parhaaksi mahdolliseksi toteutusmalliksi. Osa ensimmäiseen valmennukseen (häätäensiapu) osallistujista jäi tulematta toiseen valmennukseen (alkusammutus). Auttajaryhmän toiminnan kriteerinä on ollut velvoite osallistua sekä häätäensiapu- että alkusammutusvalmennukseen. Valmennuksiin osallistui 26 henkilöä, joista 20 sitoutui auttajaryhmiin kahdelle kylälle, Kymönkoskelle ja Suovanlahdelle. Suovanlahden ryhmään ilmoittautui jäseniä myös Haaralan ja Mäntylän kyliltä. Sydäniskurit ja alkusammuttimet luovutettiin Kymönkoskelle Tarmo Kaupan eteiseen ja Suovanlahdelle Mimko Oy:n tiloihin, kylien keskeisille paikoille. Haarala ja Mäntylä saivat käyttöönsä alkusammuttimet yksityisten kiinteistöihin kaikkien kyläläisten saataville. Keihärinkosken valmennukseen osallistui 24 henkilöä ja auttajaryhmiin sitoutui 10 henkilöä. Keihärinkosken ja Huopanan kosken yhteisesti käytössä oleva sydäniskuri ja alkusammuttimet sijoitettiin Keihärinkosken kylätalolle ja Huopanankoskelle yksityishenkilön kiinteistöön kaikkien kyläläisten käyttöön keskeiselle paikalle. Valmennukset saivat hyvin näkyvyyttä ”Viitasaaren seutu” -lehdessä ja sosiaalisessa mediassa.

Muissa kunnissa järjestettiin aluksi yhteistyössä K-S pelastuslaitoksen palomestarin ja Kylät ry:n asiamiehen kanssa alkuinfo teemalla ”Kylän turvallisuus”, jolloin keskusteltiin kylien arjen riskeistä ja niihin varautumisesta. Palomestarit esittelivät kyläläisille kylien riskiarviointia, Pelastuslaitoksen saavutettavuutta ja vasteaikoja. Kyläasiamies kannusti kyläläisiä tekemään tai päivittämään turvallisuussuunnitelman ja hyödyntämään www.kylamme.fi tietopankin valmiita materiaaleja turvallisen ja yhteisöllisen kylätoiminnan kehittämiseksi. NaApurit-hanke esitteli auttajaryhmän toimintatavan ja aktivoi kyliä osallistumaan valmennukseen.

Keuruun auttajaryhmävalmennukseen osallistui kahdelta kylältä, Liesjärveltä ja Haapamäeltä, yhteensä 17 henkilöä. Liesjärven auttajaryhmään sitoutui yhdeksän henkilöä ja Haapamäen ryhmään neljä henkilöä. Liesjärven kylätalolle sijoitettiin sydäniskuri ja alkusammuttimet, lisäksi yksi sammutin sijoitettiin omin varoin hankitun sydäniskurin yhteyteen yksityiseen kiinteistöön, kaikkien kyläläisten käyttöön. Haapamäelle laitteet sijoitettiin ikäihmisten päivätoimintakeskukseen. Projektipäällikkö kävi esittelemässä NaApurit-hankkeen toimintamallia Keuruun päättäjille perusturvalautakunnan kokouksessa. SuurKeuruu paikallislehtenä, julkaisi näyttävän uutisoinnin valmennuspäivästä. Sosiaalisessa mediassa, Facebook:ssa, tapahtuma sai erityisen suuren näkyvyyden. Valmennuksen postauksella tavoitettiin yli 2000 henkilöä, kun postaus jaettiin mm. #kspelastuslaitos -hashtagilla.

Pihtiputaan kylää kutsuttiin turvallisuusiltaan paloasemalle. Vain kahdesta kylästä osallistui kylien avainhenkilöitä, mutta tehokkaalla tiedottamisella, paikallisilla ilmoituksilla ja monilla sähköpostikutsuilla valmennuspäivään saapui 34 osallistujaa. Valmennus pidettiin Elämäjärven kylätalolla. Neljän kylän auttajaryhmiin sitoutui Elämäjärvelle 11 henkilöä, Alvajärvelle seitsemän henkilöä, Seläntaukselle kuusi henkilöä ja Korppiselle kuusi henkilöä. Elämäjärven kylätalolla oli sydäniskuri jo aikaisemmin hankittuna. Hanke toimitti alkusammuttimet kylätalolle, muille kylätaloille sijoitettiin sydäniskurit ja alkusammuttimet kyläläisten käyttöön. Hanketyöntekijät haastattelivat Elämäjärven kyläaktiiveja kylän turvallisuuskokemuksista ja haastattelusta on julkaistu video sosiaalisessa mediassa. Projektipäällikkö esitteli Wiitaunionin perusturvalautakunnalle auttajaryhmätoimintamallin (Wiitaunionin sote-kuntayhtymässä Viitasaari, Pihtipudas, Kinnula). Kotiseudun Sanomat, aluelehtenä, julkaisi kaksi artikkelia, kylien turvallisuustilasta ja valmennuspäivästä. Lisäksi tapahtuma sai näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media tavoitti yli 180 henkilöä.

Covid-19 pandemian aiheuttamien rajoitusten vuoksi vuonna 2020 valmennettiin vain Kinnulassa kolmen kylän yhteinen auttajaryhmä, johon sitoutui 6 henkilöä. Keskuskylänä oli Muhola, jonka kylätalolle sijoitettiin sydäniskuri ja alkusammuttimet. Hiilingin kylätalolle ja Saarenkylän satamarakennukseen sijoitettiin alkusammuttimet kaikkien kyläläisten käyttöön. Auttajaryhmään sitoutui neljä henkilöä. Kotiseudun Sanomat julkaisi artikkelin kylien valmennuspäivästä. Lisäksi tapahtuma sai näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa. Muholan kylän valmennuksessa oli osallistujia myös Myllykylältä. Myllykyläläiset halusivat myös auttajaryhmävalmennuksen, joka järjestettiin hieman ennen hankkeen päättymistä. Valmennuspäivään osallistui seitsemän henkilöä ja auttajaryhmään sitoutui neljä henkilöä. Myllykylä hyödyntää elvytystehtäväkutsun tullessa läheistä Kinnulan Parlamentin sydäniskuria ja alkusammuttimet on sijoitettu yksityisen kiinteistöihin kylän keskeiselle paikalle kaikkien kyläläisten käyttöön.

Saarijärven kylistä Häkkilä-Hirvaanmäen ja Lanneveden valmennus toteutettiin keväällä 2021. Häkkilä-Hirvaanmäen valmennukseen osallistui viisi henkilöä, jotka kaikki sitoutuivat auttajaryhmään. Kylätalolle luovutettiin sydäniskuri ja alkusammuttimet. Valmennuspäivä tavoitti 449 henkilöä sosiaalisessa mediassa. Lanneveden valmennuspäivään osallistui kahdeksan henkilöä. Auttajaryhmään sitoutui kuusi henkilöä. Sydäniskuri ja alkusammuttimet sijoitettiin Lanneveden Sampolaan, Nuorisoseurantalolle.

Joutsan kahden kylän, Uimaniemen ja Mieskonmäen kylien auttajaryhmävalmennuspäivä pidettiin myös keväällä 2021. Mieskonmäen auttajaryhmään sitoutui viisi henkilöä ja Uimaniemen ryhmään seitsemän henkilöä. Mieskonmäen ryhmän käyttöön annetut sydäniskuri ja

alkusammuttimet sijoitettiin Mieskonmäen vanhaan kauppaan, Uimaniemen kylä sai hankittua sydäniskurit Leader—rahoituksella ja sijoitti ne Hankaan Erätalolle ja TUOTUO-taiteilijaresidenssiin, kuten myös alkusammuttimet. Joutsan seudun Sanomat julkaisi valmennuspäivästä uutisoinnin ja sosiaalisessa mediassa tavoitettiin 219 seuraajaa.

Huomionarvoista on, että vuoden 2020–2021 aikana hankkeessa jouduttiin rajoittamaan auttajaryhmävalmennuksiin osallistuvien määrää. Covid-19 pandemiasta johtuen terveysturvallisuusomaiset rajoittivat terveysturvallisuussyistä ryhmien kokoontumissuosituksia ensiksi alle 20 henkilön ryhmäksi ja myöhemmin alle 10 henkilön ryhmäksi.

Auttajaryhmäkylien valmennuksiin osallistui työikäisiä, lapsia ja nuoria ja iäkkäämpiä henkilöitä. Kaikkien auttajaryhmien sydäniskurit vietiin www.defi.fi -palveluun. Kyliä aktivoitiin tekemään tai päivittämään kylän turvallisuussuunnitelmat ja hyödyntämään www.kylamme.fi -sivuston materiaalipankkia. Kyläläisiä aktivoitiin ja opastettiin ottamaan käyttöön tai päivittämään 112-sovellus. Suomen Sydänliitto ja Hätäkeskuslaitos otti käyttöön 1.6.2020 alkaen 112 Suomi -palveluun taustalle integroidun sovelluksen ”Löydä lähin sydäniskuri”.

Kylille luovutetuista sydäniskureista ja alkusammuttimista tehtiin hankkeen osatoteuttajan, Jamk ja kyläyhdistyksen puheenjohtajan allekirjoittamat luovutussopimukset laitteiden käyttöoikeudesta (sopimus 31.12.2027 saakka). Luovutetut laitteet ovat paikalleen kiinnitettyinä valokuvattu ja kuvat on liitetty sopimukseen (säilytys osatoteuttajan arkistoinnissa). Kyläkohtaisia valokuvia on tämän raportin liitteenä.

Kaikissa auttajaryhmävalmennuksessa osallistujilta kerättiin palaute. Palautteissa kiiteltiin monipuolisesta ja onnistuneesta valmennuspäivästä sekä siitä, että maaseutukylille järjestetään auttajaryhmätoimintaa, ”Ettei jäädä hädän keskellä yksin!”. Kylän ryhmätoiminta koettiin hyvin tarpeellisenä. Toiminnalle toivottiin jatkoa - harjoituksia ja kertaamista vähintäänkin joka toinen vuosi tai kerran vuodessa sekä ensiapukurssia joka kylälle. Joillekin osallistujille valmennukset olivat aikaisemmin opitun kertaamista, mutta säännöllinen harjoitus auttaa osaamisen ylläpitämisessä, todettiin valmennuspalautteissa. Muutamat vastaajat totesivat, että ”tutustuminen sydäniskuriin on varmasti hyödyllistä ja vähentää epäröintiä / ihmettelyä, jos joskus oikea tarve.” Jotkut palautteen antajat pohtivat palautteessaan ”muistanko kun on oikea tilanne?” (Palautelomake liitteenä).

5.3 Auttajaryhmätoiminnan valmiudet ja tarve taajama-alueen ulkopuolella

Hankkeen aikana Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät opinnäytetyön teemalla ***”Auttajaryhmätoiminnan valmiudet ja tarve taajama-alueen ulkopuolella”***. Opinnäytetyössä käytettiin Swot-analyysiä, jonka avulla vastaajia pyydettiin arvioimaan kokemustaan auttajaryhmätoiminnasta. Kyselyllä selvitettiin auttajaryhmäläisten motivaatiota ja sitoutumista osallistua ryhmän toimintaan, osaamisen vahvistumista ja uskallusta toimia hätätilanteessa sekä auttajaryhmäkylien turvallisuuskokemuksia. Opinnäytetyön kysely ajoittui ajankohtaan, jolloin auttajaryhmiä oli jo valmennettu, mutta toimintamallin tekeminen oli kesken. Mm. kutsujärjestelmä oli mallintamatta ja auttajaryhmien toiminnan lopullinen ohjeistaminen oli kesken, johtuen toimintamallin ja hankkeen keskeneräisyydestä.

Kyselyn tuloksissa auttajaryhmätoiminnan vahvuuksina nousivat esille auttajaryhmän paikallisuus, yhteishenki ja mahdollisuus antaa nopeasti apua. Ryhmän jäsenet kokivat toiminnan vahvuudeksi sen, että jäsenet tuntevat toisensa ja kylän asukkaat. Vahva henkilökohtainen halu motivoi paikallisia ryhmän jäseniä. Kylän maantieteellistä tuntemusta pidettiin vahvuutena, kun hälytystehtävälle tulee päästä nopeasti. Mikäli ryhmän yhteishenki on hyvä, auttamisen mahdollisuus on hyvä. Ryhmän yhteisöllisyyttä ja tuttuutta paikallisille pidettiin myös etuna.

Vastaajat totesivat toiminnan heikkouksina huonon saavutettavuuden ja heikon tiedottamisen. Ryhmän kesken ei ole toimivaa yhteydenpitoa ja vastaajat asuvat hajallaan toisistaan. Ryhmä tapaa toisensa vain hälytystilanteissa eikä kertauksia ole tarpeeksi usein. Elvytyksen harjoitteluun kaivattiin lisää mahdollisuuksia, koska elvytystilanne ei ole osa jokapäiväistä rutiinia. Opittujen taitojen unohtuminen voi nostaa pelon toimia hätätilanteessa. Lisäksi ilmeni huoli siitä, että kylässä ei ole aina auttajaryhmän jäseniä paikalla tai jäsenet eivät ole tavoitettavissa. Vastauksista nousi myös esille pelko siitä, etteivät kyläläiset ole varmoja, mihin hätätilanteessa tulee ottaa yhteyttä ja miten tieto päättyy auttajaryhmälle. Toivottiin, että ryhmän olemassaolo olisi yleisemmässä tiedossa, jolloin sitä käytettäisiin varmemmin.

Monilla auttajaryhmän jäsenillä ei ollut vastausten perusteella aikaisempaa kokemusta auttamistoiminnasta. Vastaajat kokivat, että auttamistoiminta pitää kylän elinvoimaisena. Toiminta saattaa estää ennenaikaisia kuolemia, jos apu saapuu nopeasti ja auttajat ovat osaavia. Pehdytys auttamistoimintaan ja sen valmiudet koettiin hyvinä, kunhan toiminta on nopeaa. Osa vastaajista koki myös etuna sen, että ensiaputaidot pysyvät ryhmässä hyvin hallussa. Toisaalta

uhkana nähtiin kylän autioituminen, ryhmän jäsenten poismuuttaminen, epäily järjestelmän toimivuudesta ja toiminnan koordinoinnista. Osa vastaajista koki, ettei ryhmä ole saanut riittävästi tietoa. Covid-19 pandemia toi myös omat haasteet ryhmän toiminnalle. Ryhmä ei pääse kokoontumaan säännöllisesti ja ryhmän jäsenet saattavat kyllästyä toimettomuuteen.

Kokonaisuudessaan toiminnan koettiin tuovan turvaa kylässä asuville asukkaille. Jos toiminta saadaan sujumaan koordinoitusti oikein, voidaan pelastaa ihmishenkiä. Parhaassa tapauksessa ryhmä ehtii paikalle ennen ammattilaisia, jotka pääsevät aloittamaan hoidon nopeasti. Tarvetta toiminnalle on, koska kylällä on vähän asukkaita, jotka asuvat hajallaan toisistaan. Sydäniskurien sijoittaminen kylälle paransi vastaajien mukaan sydänkohtauksen saaneiden henkilöiden selviytymismahdollisuuksia.

5.4 Vapaaehtoisen maallikkoauttajaverkoston toimintamalli

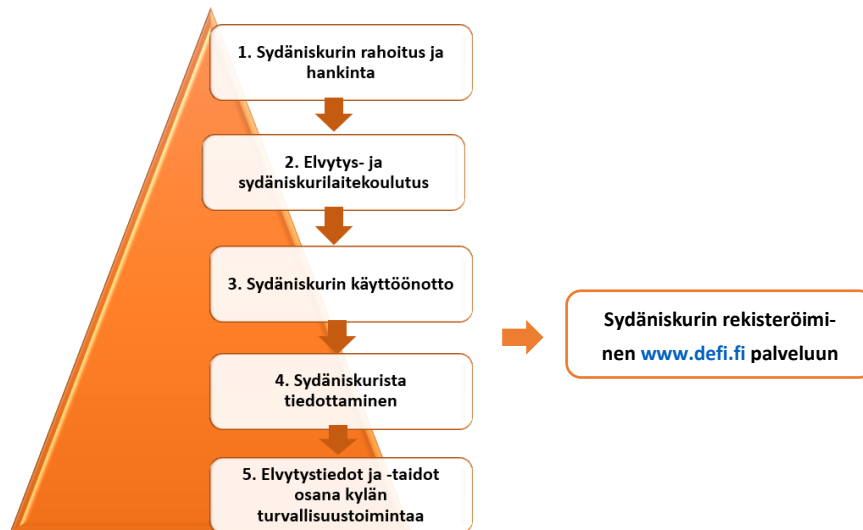
NaApurit-hankkeen tavoitteena on ollut vähentää alueellista eriarvoisuutta maakunnassa lisäämällä kansalaisten elvytystietoutta ja – osaamista. Toimenpiteinä ovat olleet sydäniskureiden määrän ja käyttönoton lisääminen sekä elvytys- ja sydäniskurivalmennusten järjestäminen.

NaApurit-hanke on järjestänyt vapaaehtoisille auttajille valmennuksia ja lisännyt tietoisuutta vapaaehtoisten hätäavun ja sydäniskurin käytön tärkeydestä toimimalla koko maakunnan alueella, lukuun ottamatta Jyväskylän kaupunkikeskustaa. Valmennuksia on tarjottu kylille, joissa on riskiarvioinnin perusteella suurempi hätätilanteisiin varautumisen tarve eli kunnan keskustajamasta kaukana oleviin kyliin. Riskiarvioinnit saatiin K-S:n sairaanhoitopiiriin Sairaala Novan ensihoidolta. Hankkeen aikana lähestyttiin sähköpostilla muun muassa kyläyhdistyksiä, eläkeläisjärjestöjä, seurakuntia, Martta-yhdistyksiä, apteekkeja, yrityksiä ja yhteisöjä ja tarjottiin tietoa maallikoiden elvytysosaamisen vahvistamisesta ja hankkeen sisällöistä. Yhteistyötä on tehty myös alueen Leader-toimijoiden kanssa. Alueiden Sydänyhdistyksiä lähestyttiin erikseen sähköposteilla ja kutsusoitoilla. Auttajaryhmävalmennuksiin saatiin mukaan kahden yhdistyksen jäseniä.

Sydänpiiri toteutti yhdessä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa KanDee-hankkeen (2017–2018), joka edisti elvytysosaamista ja sydäniskureiden hankintaa Keski-Suomen maaseudulla kohdaten merkittävän määrän maaseudun asukkaita. Hankkeen aikana tunnistettiin kylien asukkaiden halukkuus ja tarve kehittää kylänsä turvallisuutta henkeä uhkaavissa tilanteissa. Myös useat pelastustoimintaan osallistuva tahot (mm. Pelastuslaitos, ensihoito,

sopimuspalokunnat) ovat ilmaisseet tarpeen kylien vapaaehtoisten auttajien ja viranomaistoinnin mahdollisimman saumattomasta yhteistyöstä kylien turvallisuuden kehittämisessä.

Elvytys- ja sydäniskurin käytön valmennuksissa hyödynnettiin KanDee –hankkeen aikana mallinnettua vapaaehtoisen auttajan sydäniskuri- ja elvytysvalmennusmallia.

Kuva 3. KanDee-hankkeen elvytysvalmennusmalli (täydennetty www.defi.fi-palvelulla)

Valmennukset järjestettiin yhteistyössä paikallisten yhdistysten, järjestöjen, yritysten, kunnan viranomaisten ja yksityishenkilöiden kanssa. Aktiivisina toimijoina olivat kyläyhdistykset ja -toimikunnat, sydänyhdistykset, eläkejärjestöt, Lions-klubit, seurakunnat, kuntien eri hallintoalat, paikalliset kauppiat ja maaseudun yrittäjät, jotka olivat useimmiten koollekutsujina valmennuksissa. Valmennuksia mainostettiin mm. paikallislehdissä, toimijoiden omilla netti- ja/tai Facebook-sivuilla, ilmoitustauluilla sekä yhteistyötahojen omissa kokouksissa.

Valmennuksissa oli haasteena ryhmäkokojen vaihtelevuus, pienestä ryhmästä suureen. Lisäksi osallistujien fyysinen toimintakyky asetti omat rajoituksensa valmennukseen osallistumiselle, erityisesti ikääntyneempien osallistujien osalta. Lähes jokaisessa valmennuksessa oli osallistujia, joiden toimintakyky ei riittänyt joko ollenkaan tai pystyivät vain rajoitetusti osallistumaan elvytysvalmennukseen. Ratkaisuna oli mm. elvytysnuken ja sydäniskurin nosto tuolille tai pöydälle, jolloin ei tarvinnut polvistua lattialle. Jokaisen auttajan tärkeää roolia kuitenkin korostettiin. Vaikka henkilö ei kykenisi elvyttämään, hän pystyy tunnistamaan elottoman ihmisen tai tekemään hätäilmoituksen 112:n tai hakemaan sydäniskurin tai opastamaan ensihoitoa paikalle tai ohjeistamaan ja rauhoittamaan muita auttajia sekä rajaamaan yleisöä elvytystilanteessa.

Hanketyöntekijät järjestivät valmennuksia joustavasti virka-aikana, illalla ja viikonloppuisin, jolloin valmennukset toteutettiin toimijoiden tarpeista lähtöisin. Maatalousyrittäjillä oli kesän aikana paljon viljelyyn liittyvää toimintaa, jonka vuoksi valmennuksien ajankohtia jouduttiin sovitteluun myöhempään syksy- ja talviaikaan. Valmennuksiin kutsuttiin kylien asukkaita erillisellä valmennuskutsulla, joiden avulla saatiin ennakoitua valmennuksiin tulevien määrää, yleensä kyläyhdistyksen puheenjohtaja oli tapahtuman yhteyshenkilö. Elvytysvalmennus kesti kaksi oppituntia (90 min.) Ryhmäkoko oli maksimissaan 15 henkilöä. Osallistujilta kerättiin palaute välittömästi valmennuksen jälkeen kirjallisena palautelomakkeella (palautelomake liitteenä).

Covid-19 pandemian aikana maksimikoko oli ensin alle 20 henkilöä, myöhemmin alle 10 henkilöä. Valmennuksiin osallistui 3–35 henkilöä, keskiarvon ollessa 11 henkilöä. Valmentajina toimi hankkeen projektikoordinaattori. Avustavina valmentajina pienryhmäharjoitteluissa oli projektipäällikön lisäksi ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoita. Valmennuksia pidettiin 71 kertaa. Valmennuksista 10 oli virtuaalivalmennusta, jossa projektikoordinaattori kävi teoreettisesti elvytystapahtuman läpi ja näytti miten elvyttäminen ja sydäniskurin käyttäminen tapahtuu. Virtuaalivalmennuksessa jää kuitenkin puuttumaan tärkeä harjoittelukokemus. Valmennuksiin osallistui 824 henkilöä.

Hankkeen aikana tuotettiin ”Elvytysopas maallikkoauttajalle”. Oppaasta löytyy tietoa ja perusteluja aikuisen elvytyspäättöksen tekemiseen, elvyttämiseen, sydäniskurin käyttöön ja elvytyksen lopettamiseen. Oppaan lopussa on ”Usein kysytyt kysymykset”, joita kysyttiin useissa valmennustilaisuuksissa. Opas antaa valmiuksia auttajaryhmäläisille ja Sydänyhdistysten elvytysvastaaville sekä muille asiasta kiinnostuneille kerrata elvytystä ja opastaa muita maallikkoauttajia elvytysharjoituksissa. Opas pohjautuu Elvytyksen Käypä hoito -suositukseen ja Suomen Sydänliiton ”Elvytystaito ja sydäniskurin käyttö” -verkkoluento. Oppaan sisällön tarkistivat Sairaala Novan ensihoidon ylilääkäri ja Sydänliiton asiantuntija.

5.5 Sydäniskuriverkoston ja kylien auttajaryhmien välineistön kehittäminen

Sydänliitto yhdessä Suomen Punaisen Ristin ja Suomen Elvytysneuvoston kanssa hallinnoi sydäniskurien paikannus- ja rekisteröintipalvelua osoitteessa www.defi.fi. Hankkeen päättymisvaiheessa oli palvelussa näkyvissä noin 4700 sydäniskuria. Esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan

vastaavissa palveluissa on kummassakin noin 20 000 laitetta. Suomessa ei ole monen Euroopan maan tavoin käytössä järjestelmää, jossa vapaaehtoiset ja elvytyskoulutuksen saaneet maallikot pystyttäisiin hälyttämään elvytystilanteeseen Häätäkeskuksen kautta. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että panostamalla maallikkoelvytyksen kehittämiseen ja sydäniskuriin saatavuuteen, sydänpysähdyksestä selviytyminen pystytään jopa kaksinkertaistamaan.

Hankkeen toimenpidetavoitteena on ollut www.defi.fi -palvelusta ja 112 sovelluksesta tiedottaminen väestölle. Hankkeessa opastettiin asentamaan 112 sovellus älypuhelimiin ja kerrottiin paikkakoordinaattien tärkeydestä hätäavun saamisessa. Jos henkilöllä ei ollut älypuhelinia käytössä, häntä ohjattiin löytämään asuinpaikkakoordinaatit tietokoneelta etukäteen. Kesäkuun alussa 2020 Sydänliitto ja Häätäkeskuslaitos julkaisivat 112 sovellukseen integroidun defi-palvelun, jonka kautta paikantuu älykännykkään lähin sydäniskuri.

Hankkeen alkuvaiheessa havaittiin, että eri puolilla maakuntaa on useita sydäniskureita, jotka eivät löydy defi.fi-palvelusta. Osa yhteistyötahoista ei tiennyt palvelusta tai ei osannut rekisteröidä iskuria. Hankkeen aika löydettiin maakunnasta 54 rekisteröimätöntä sydäniskuria. Laitteiden hallinnoijia aktivoitiin ja neuvottiin, miten sydäniskuri viedään palveluun. Häätäkeskukselle on tärkeää nähdä palvelusta sydäniskurit ja opastaa 112:n soittajaa lähimmän sydäniskurin sijainti.

NaApurit-hankkeen aikana rekisteröitiin uusia sydäniskureita 22. Rekisteröityjen sydäniskureiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2016 alkaen 32 kpl:sta nykyiseen yli 300:n sydäniskuriin Keski-Suomessa. NaApurit-hanke luetteloi Sydänpiirin sydänyhdistyksille defi -palvelussa näkyvät sydäniskurit. Yhdistyksiä kannustettiin järjestämään yhteisiä ”iskurikävelyjä” kunnan taajamassa, jolloin iskureiden sijaintipaikat tulisivat kuntalaisille tutuiksi.

NaApurit-hankkeen tavoitteena on ollut vahvistaa maallikkosydäniskureiden käyttöönottoa ja määrää. Yhtenä haasteena oli rahoituksen järjestäminen sydäniskureille. Monet kyläyhteisöt ovat väkiluvultaan hyvin pieniä ja rahan kerääminen voi olla vaativaa tai hankinta on koettu jopa mahdottomana. Sydäniskureiden määrää lisättiin maakunnassa aktivoimalla kyliä hankkimaan sydäniskureita. Muina sydäniskureiden rahoittajina olivat esimerkiksi eri yhdistykset; Sydänyhdistys ry, Martat ry, Lions Clubit, Vakuutusyhtiö LähiTapiola, yritykset, Ely-keskuksen Leader-ryhmät ja yksityishenkilöt. Hankkeen aikana hankittiin sydäniskureita myös yleisillä keräyksillä. Mm. Kuusan, Laukaan ja Leppäveden Martat järjestivät varainkeruutempauksen, johon vapaaehtoiset yksityiset henkilöt ja yritykset sekä yhteisöt saivat osallistua haluamallaan summalla. Keräyksellä hankittiin Laukaaseen viisi sydäniskuria.

Sydäniskurin paikaksi valikoitui useimmiten kylän keskeinen paikka, josta laite on helposti saatavilla; kylätalo, kauppa, seurakunnan tilat, koulu, ravintola, liikenneasema tai paikka, jossa on paljon kylän tapahtumia ja osallistujia tai yrityksen omaan käyttöön.

NaApurit-hankkeen osatoteuttaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, hallinnoi hankkeen investointiosuutta, jonka avulla kylien auttajaryhmien käyttöön luovutettiin hankerahoituksella sydäniskuri, ellei sitä ollut jo kylän käytössä. Ammattikorkeakoulu kilpailutti sydäniskurimallit ja alkusammuttimet. Laitevertailussa todettiin, ettei sydäniskurimalleissa ollut suuria eroja. Zoll AED Plus -sydäniskuri oli edellisen hankkeen aikana voittanut pisteytetyn kilpailutuksen. Hankkeen osa-toteuttajalla oli jo valmiina Zoll-harjoittelusydäniskureita käytettäväksi valmennuksiin ja K-S pelastuslaitos käyttää Zoll-iskuria omissa ensihoito- ja ensivasteyksiköissä. Näillä perusteilla päädyttiin hankkimaan edelleen Zoll AED Plus -sydäniskureita. Kilpailutuksen perusteella sydäniskurin toimittajaksi valittiin Safedo Oyj Kuopiosta. Kylien auttajaryhmien käyttöön luovutettiin investointiosuudella 12 Zoll AED plus sydäniskuria.

Toimijat, jotka hankkivat sydäniskureita saivat halutessaan hyödyntää hankkeessa kilpailutettua iskurimallia tai Safedo Oyj:n kehittyneempää laitemallia Lifepak CR2. Hanke ei ole suositellut mitään sydäniskurimalleista. Samanaikaisesti NaApurit-hankkeen kanssa Suomen Lionsliitolla oli kansallinen kampanja ”Tuhat sydäniskuria Suomeen”. Hankkeen toteutusajankohdaksi LähiTapiola ja SPR lahjoittivat Keski-Suomen kuntiin 22 sydäniskuria. Rahoittajan päätöksellä elvytysvalmennuksia toteutettiin väestön kansalaistaitojen vahvistamiseksi eri ryhmille riippumatta sydäniskurin hankkijasta ja haltijasta.

Pelastuslaitoksen asiantuntijoiden esityksestä päätettiin hankkia nestesammuttimia hankkeen investointiosuudella. Sammuttimien hankinnan kriteerinä oli käytön helppous vapaaehtoisten maallikoiden käytössä. Vertailussa oli jauhe- ja nestesammuttimet. Asiantuntijoiden mukaan jauhesammuttimen käytössä kuitenkin menetetään helposti näkyvyys tulipaloa sammutettaessa, jolloin sammuttaminen vaikeutuu. Nestesammuttimet myös sotkevat sisätiloja vähemmän kuin jauhesammuttimet. Sammuttimien toimittajaksi valittiin kilpailutuksen perusteella Delotec Oy. Kilpailutuksessa painotettiin hintaa, koska asiantuntijoiden mukaan alkusammuttimien laadussa ei juurikaan ole eroja.

5.6 Maallikkoauttamistietoisuuden lisääminen

NaApurit-hanke järjesti omia tapahtumia tai oli mukana muiden toimijoiden järjestämissä erilaisissa kylien turvallisuutta ja maaseudun elinvoimaa tukevilla kylätapahtumissa. Hanke suunnitelman mukaisesti tavoitteena oli järjestää erilaisia tapahtumia kymmenen ja osallistua kymmeneen valmiiseen tapahtumaan. Hanke järjesti 10 tapahtumaa ja osallistui 36 järjestettyyn tapahtumaan osatoteuttajana. Erityisesti kesäajan kylätapahtumat ja erilaiset tori- ja markkinatapahtumat tavoittivat hyvin maaseudun vakituksia ja kausiasukkaita.

Hankkeen järjestämiä tapahtumia olivat 112-päivä, kansallisen Sydänviikon tapahtumat, Maailman elvytyspäivä ja kylien turvallisuusillat, joissa yhteistyökumppaneina oli mm. Keski-Suomen pelastuslaitos. Hanke osallistui tapahtumien järjestämiseen osatoteuttajana organisoidulla tapahtumalla ja osallistumalla tapahtumakustannuksiin. Suurimpia tapahtumia olivat ProAgria KoneAgria-messut, Sydänmessut, Sydänkatsastuskiertue, Sydämen asialla ja ”Varaudu vanhuuteen” tapahtumat sekä tori- ja markkinatapahtumat eri kunnissa sekä järjestöyhteistyössä järjestetyt vapaaehtoistoiminnan messut. Hankkeen aikana tavoitettiin yli 4500 maaseudun asukasta pelkästään eri tapahtumien kautta. Hanke on edennyt asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden mukaisesti ja lisännyt maaseudun ja haja-asutusalueiden väestön tietämystä sydäniskureiden olemassaolosta ja sijainnista. Hankkeessa on edistetty maaseudun asukkaiden ja toimijoiden sydänterveyttä ja asumisen turvallisuutta parantamalla sairaalan ulkopuolisesta sydänpysähdyksestä selviytymistä valmennusten, tiedottamisen ja eri tapahtumien avulla.

6. Aikataulu ja resurssit

NaApurit-hankkeen toteuttamisaikataulu on Keski-Suomen Ely-keskuksen päätöksen mukaisesti 1.1.2019-31.8.2021. Alkuperäinen suunnitelma oli päättää hanke 30.4.2021, mutta Covid-19 pandemian aiheuttamien viivästysten ja niistä johtuvien toiminnan hankaluuksien vuoksi ohjausryhmä päätti jatkaa hanketta 31.5.2021 saakka.

NaApurit-hanke on työllistänyt hankesuunnitelmassa esitetyn mukaisesti projektipäällikön 27 htkk, projektikoordinaattorin 16 htkk, projektitiedottajan 2 htkk, projektsihteerin 3 htkk ja projektiasiantuntijan noin 1,35 htkk. Hankekoordinaattorin vapaajaksoja on sijaistanut Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnon ohjaama sijainen. Hanke on ostanut ostopalveluna asiantuntijatyöpanosta 24 tuntia auttajaryhmätoiminnan ja viranomaisyhteistyön selvitystyön tekemiseen (sopimusasiat, kutsujärjestelmä, tietosuoja, vakuutukset).

7. Toteutuksen organisaatio

Keski-Suomen Sydänpiiri ry on toiminut hankkeen hallinnoijana ja vastasi hankkeen kokonaistoteuttamisesta. Sydänpiirin hanketyöntekijöiden vastuulla on ollut hankkeen suunnittelu, hankkeen etenemisen ja talouden toteuman seuranta sekä tapahtumien suunnittelu, toteutus ja arviointi yhdessä osatoteuttajan ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Lisäksi Sydänpiirin hanketyöntekijät ovat vastanneet ohjausryhmätyöskentelystä ja raportoinnista.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on toiminut hankkeessa osatoteuttajana, jonka vastuulla on ollut elvytys- ja hätäensiapuvalmennuksien toteuttaminen, tiedotus ja investointiosuuden hallinnointi. Hätäensiapuvalmennuksen yhteistyökumppanina on ollut Keski-Suomen sairaanhoitopiirin, Sairaala Novan ensihoito. Alkusammutusvalmennuksesta on vastannut Keski-Suomen Pelastuslaitos ja Covid-19 pandemian aikana Keski-Suomen Pelastusalan liitto.

NaApurit-hankkeen ohjausryhmä on valvonut, ohjannut ja hyväksynyt kokouksissaan hankkeen toiminnan. Ohjausryhmässä ovat olleet edustettuina Keski-Suomen sairaanhoitopiirin, Sairaala Novan, Keski-Suomen Pelastuslaitoksen, Keski-Suomen Pelastusalan liiton, Keski-Suomen Sopimuspalokunnan, Suomen Sopimuspalokuntien liiton, Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Keski-Suomen Sydänpiirin, Viitasaaren ja Joutsan Sydänyhdistyksien, Keski-Suomen Kylät ry:n ja Suomen Punaisesta Ristin edustajat sekä hankkeen valvoja Keski-Suomen Ely -keskuksesta.

8. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen rahoittajana on ollut Euroopan maaseudun kehittämisen EU:n maaseuturahoitus, jota on hallinnoinut Keski-Suomen Ely -keskus. Hankkeelle myönnetty rahoitus on yhteensä 299 999,97 €, josta Keski-Suomen Sydänpiirin osuus on 157 115 € ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun osuus 142 885 €, josta omarahoitusosuus on 14 288 €.

Hankkeen budjetin toteuma oli 297 778,81€

Luottamuksellinen osio

9. Raportointi ja seuranta

Ohjausryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa hyväksymään hankkeen etenemisen kunkin maksukauden päätyttyä. Jokaisessa kokouksessa on kuvattu hankesuunnitelman mukaisten tavoitteiden ja toimenpiteiden sekä talouden toteuma hankesuunnitelmassa esitetyillä mittareilla. Hankkeen kolmannessa kokouksessa esiteltiin väliarviointi ja viimeisessä kokouksessa

loppuarviointi. Hankkeen sisältöä kehitettiin ohjausryhmän antamien palautteiden perusteella. Projektiasiantuntija on raportoinut Ruokaviraston Hyrrä-ohjelman kautta hankkeen seurantaan liittyvät raportoinnit.

10. Toteutusolehdut ja riskit

NaApurit-hankkeen haasteena oli hankkeen alkuvaiheessa löytää ne riskikylät, jotka hyötyisivät eniten vapaaehtoisten auttajaryhmätoiminnasta ja aktivoituisivat valmennukseen ja ryhmätoimintaan mukaan. K-S sairaanhoitopiirin Sairaala Novan ensihoidolta saadut riskiarviointikylät ovat olleet lähtökohtana auttajaryhmien aktivoimisessa ja käynnistämässä. Yksikään kylä, jota aktivoitiin mukaan, ei kieltäytynyt osallistumasta auttajaryhmätoimintaan.

Haasteena on ollut myös kylien aktivoiminen ymmärtämään auttajaryhmätoiminnan tuoma lisäarvo kylän asumisturvallisuuteen. Viitasaaren kylillä on ollut jo vuosikymmeniä käytössä kylien sammutusryhmiä, jotka ovat avustaneet pelastusviranomaisia metsäpalojen sammutamisessa. Kylien käytössä olleen toimintamallin perusteella päädyttiin ensimmäiseksi aktivoidaan Viitasaaren kylä.

Auttajaryhmätoiminnan käynnistämässä Viitasaarella onnistuttiin hyvin. Kuitenkin kahtena eri iltana järjestetty valmennus ei toiminut optimaalisella tavalla; osa osallistujista tuli ensimmäiseen, mutta ei toiseen valmennukseen tai päinvastoin. Kaikkien muiden kylien valmennukset järjestettiin lauantaisin, koko päivän kestäväenä valmennuksena, jolloin samat osallistujat olivat molemmissa valmennusosioissa. Auttajaryhmään sitoutuminen edellytti useamman kontaktin kyläläisiin, että he sitoutuivat ryhmän toimintaan. Tämä oli ymmärrettävää, kun hätätehtäviä ovat elottoman ihmisen elvyttäminen tai tulipalon sammutustehtävässä avustaminen. Kyläläisten tulee ymmärtää, mihin he lupautuvat ja millaisen vastuun he ottavat sitoutuessaan auttajaryhmään.

Keuruulla, Pihtiputaalla, Kinnulassa, Saarijärvellä ja Joutsassa oli markkinoitava ja tiedotettava kylän auttajaryhmätoiminnasta aktiivisemmin, monikanavaisemmin. Kyläyhdistysten puheenjohtajien, kunnan hyvinvointikoordinaattoreiden ja kunnan perusturvalautakunnan kautta tiedotettiin kylien turvallisuusillasta ja käynnistyvästä auttajaryhmätoiminnasta. Myös alueiden Leader-toimijat tunsivat alueidensa keskeisiä toimijoita ja olivat aktiiveja innostamaan ja kannustamaan kyliä mukaan toimintaan.

Hankesuunnitelman tavoitteiden mukaisesti hanke on aktivoinut kylän turvallisuussuunnitelmaan auttajaryhmän yhteyshenkilöt (auttajaryhmän kokoonpanon ylläpito). Turvallisuussuunnitelmia on tehty aikaisemmin vain osassa kyliä. Hankkeen aikana ei tullut esille, kuinka moni kylä päivitti turvallisuussuunnitelmaan tiedot, koska tehtävä jäi kyläyhdistyksen vastuulle.

Hätäensiavun ja alkusammutuksen osaaminen vaativat asioiden jatkuvaa kertaamista. Osamishaasteen jatkuvuuteen vastataan hankkeen jälkeenkin Pelastuslaitoksen paloasemien kanssa sovitulla kylien auttajaryhmien maksuttomilla jatkovalmennuksilla kaksi kertaa vuodessa. Säilyäkseen auttajaryhmän jäsenenä ryhmäläisiltä edellytetään vähintään kerran vuodessa osallistuminen valmennukseen. Alueiden paloasemilla koulutetaan sopimuspalokuntalaisia puolivuositain, joten auttajaryhmien jatkovalmennukset ovat osana paloasemien tavanomaista koulutustoimintaa, mutta eriytettyinä ryhminä.

Hankkeen toimintamallilla on tehty ns. pioneerityötä kansallisesti. Mm. Sosiaali- ja terveysministeriön ohjausneuvottelussa tuli esille, ettei ole tiedossa vastaavan toimintamallin toteutusta muualla Suomessa.

Auttajaryhmätoiminnan käynnistyessä tuli esille useita viranomaistoiminnan selvitettäviä asioisältöjä. Näiden arvioitiin olevan myös riskejä hankkeen toimintamallin etenemiselle ja pysyvyydelle osana Pelastuslaitoksen toimintaa. Viranomaisyhteistyöryhmässä päätettiin, että pyydetään asiantuntijaselvitys seuraavista auttajaryhmän toimintaan liittyvistä asioista: miten viranomainen kutsuu auttajaryhmän hätätehtävälle, sopimuksellinen yhteistyö, vapaaehtoisten vaitiolovelvoite, vakuutus- ja korvauskysymykset ja riskien arviointi vapaaehtoisten maalikkoauttajien työssä. Asiantuntijaselvitystyö ostettiin ostopalveluna Pelastuslaitoksen johdon esityksestä toiminnanjohtaja Jari Wilen TetraOn:n Oy:stä. Wilenillä on laaja-alainen osaaminen ja pitkä kokemus pelastusviranomaistoiminnan monenlaisista kehittämistöistä. Wilen selvitti ja antoi suosituksen seuraavista teemoista: vapaaehtoisen auttajaryhmäläisen hälytys, sopimuskäytäntö, vakuutusturva, vaitiolo/tietosuoja, auttajaryhmään kuuluvan jälkihoito, kaluston säilytys ja huoltotoimenpiteiden, vastuiden määrittely (sammuttimet, sydäniskuri, huomioliivit), auttajaryhmätoiminnan raportointi ja tilastointi, auttajaryhmätoiminnan jatkokoulutuksen organisoituminen hankkeen jälkeen ja auttajaryhmätoiminnan rahoituksen suunnitelma hankkeen jälkeen.

Hankkeen aikana käytiin ohjausneuvottelu Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden kanssa. Neuvotteluun osallistuivat ministeriön edustajat Pekka Tulokas, valmiusjohtaja, Lasse

Ilkka, erityisasiantuntija, Markku Saarinen, asiantuntija, Reijo Haapiainen, seniorineuvonantaja, kirurgilääkäri sekä Ville Mensala, pelastusjohtaja, K-S Pelastuslaitokselta ja Tomi Kavasmaa ensihoidon ylilääkäri, Sairaala Novasta, lisäksi neuvottelussa olivat mukana hanketyöntekijät.

Ministeriön neuvottelussa selkiytettiin auttajaryhmätoiminnan palvelun järjestämis- ja tuottamisvastuut sekä saatiin ohjaavaa tietoa toimintamallin kehittämisestä. K-S:n sairaanhoitopiiri määriteltiin ensivasteen kaltaisen toiminnan järjestäjäksi, jolle K-S:n pelastuslaitos tuottaa palvelut. Järjestäjä tekee sopimukset ja ottaa vastuuvakuutukset kylien auttajaryhmäläisille. Auttamistehtävän hälytys annetaan Hätäkeskuksesta ryhmäläisen gsm-puhelimeen tekstiviestinä. Sairaanhoitopiiriin pitää kaksi kertaa vuodessa tarkastaa vaihtuneet puhelinnumerot. Ryhmän jäsen allekirjoittaa vaitiolosopimuksen ja hänelle annetaan tiedoksi rikosoikeudellinen vastuu, mikäli vaitiolo rikkoutuu tai tietoja käytetään väärin (ensivasteen kaltainen vapaaehtoisten auttajaryhmätoiminta rinnastetaan virantoimitukseen). Sairaanhoitopiiri on ottanut auttajaryhmäläisille tapaturmavakuutuksen.

Hanketoteutus Covid-19 pandemian aikana osoittautui yllättäväksi ja täysin ennakoimattomaksi haasteeksi ja hankaluudeksi maaliskuusta 2020 alkaen. Maailmanlaajuinen Covid 19-viruspandemia sai aikaan mittavat poikkeusolot myös Suomessa. Poikkeusolot johtivat maaliskuuhuhtikuun 2020 aikana etätyöhön. Oli vältettävä kaikkia kontakteja ja kokoontumisia. Kaikki hankkeen valmennukset ja hanke-esittelyt siirrettiin ajalta 16.3.20-30.7.2020 syksylle ja projektipäällikkö lomautettiin heinäkuuksi.

Kun hanketta toteutettiin etätyönä, projektikoordinaattori toteutti valmennuksia virtuaalisesti Teams-yhteydellä. Valmennuksia toteutettiin kevään aikana viisi kertaa, joihin osallistui yhteensä 35 henkilöä eri puolilta Keski-Suomea. Virtuaaliseen valmennukseen kutsuttiin mukaan avoimella facebook-sivun kutsuilla ja sähköposteilla. Virtuaalinen valmennus parhaimmillaan ei vastaa valmennusta, jossa pääsee harjoittelemaan painantaelvytystä ja sydäniskurin käyttöä ohjattuna. Hankkeen keskeinen sisällöllinen tavoite lisätä kansalaisten elvytys ja sydäniskurin käytön osaaminen edellyttää elvytystilanteen ja sydäniskurin käytön harjoittelua harjoitusvälineillä. Lisäksi maaseudun asukkaiden nettiyhteyksien ja digiosaamisen valmiuden puuttuminen esti laajemman kontaktoinnin ja valmentamisen virtuaalisesti. Kuitenkin pandemian jatkuessa keväällä 2021 jatkettiin virtuaalivalmennuksia, joita toteutettiin yhteensä 10 kertaa hankkeen aikana ja niihin osallistui yhteensä 90 henkilöä.

Etätyön aikana projektikoordinaattori kirjoitti elvytysoppaan auttajaryhmäläisille ja sydänyhdistysten elvytysvastaaville. Lisäksi hankkeen toimenpiteiden toteutuksesta

projektityöntekijät kirjoittivat artikkeleita ammattilehtiin. Defi.fi -palvelua päivitettiin aktiivisesti, kontaktoitiin toimijoita ja valmisteltiin alustavasti tuleviin kylien auttajaryhmävalmennuksia.

Helmikuussa 2021 päädyttiin kilpailuttamaan alkusammutusvalmennus Pelastuslaitoksen rajoitteista johtuen (Pelastuslaitoksen henkilöstön osallistumisen rajoittaminen kaikista ulkopuolisista koulutuksista). Hanke pyysi kolmelta eri tuottajalta tarjouksen alkusammutusvalmennuksesta. Kustannuksiltaan ja sisällöltään parhaimman tarjouksen teki Keski-Suomen Pelastusalan Liitto, jonka asiantuntijoiden kanssa järjestettiin vuoden 2021 alkusammutusvalmennukset. Covid-19 pandemian aiheuttamien viivästysten perusteella ohjausryhmä päätti tammikuussa 2021 perustella hankkeelle jatkoaikaa 31.5.2021 saakka.

Ennakoimaton Covid-19 pandemia hankaloitti ja hidasti hankkeen tavoitteiden saavuttamista. Kuitenkin hanketyöntekijät löysivät uusia toimintamalleja valmennusten järjestämiseksi terveysturvallisesti ja hankkeen tavoitteet saavutettiin.

11. Yhteistyökumppanit

Keski-Suomen pelastuslaitos ja Sairaala Novan ensihoito olivat hankkeen aikana keskeiset viiranomaisyhteistyökumppanit, joiden kanssa muodostettiin kuukausittain kokoontuva asiantuntijatyöryhmä, ryhmässä oli mukana myös Pelastusalan liiton edustaja. Pelastuslaitoksen ja ensihoidon kanssa järjestettiin elvytys- ja sydäniskuriharjoituksia erilaisissa tapahtumissa, mm maailman elvytyspäivässä Kauppakeskus Sepässä, 112-päivän tapahtumiin osallistuttiin yhteistyössä Sydänyhdistysten ja Pelastuslaitokseen kanssa.

Muita yhteistyökumppaneita olivat sydänyhdistykset, kyläyhdistykset, Leader-ryhmien toimijat, eläkejärjestöt, Lions Clubit, seurakunnat, kunnat ja muut maaseudun vapaaehtoistoimijat, jotka ovat aktiivisesti olleet mukana järjestämässä hankkeen tapahtumia ja elvytyskoulutuksia sekä keräämässä varoja sydäniskureiden hankintaan. Vapaaehtoiset kyläläiset auttoivat tapahtuman käytännön järjestelyissä, tiedottivat omien kanavien kautta, auttoivat löytämään uusia yhteistyötahoja ja tekivät hankkeen toimintaa tunnetuksi omissa yhdistyksissään ja asuinpaikkakunnillaan. Vapaaehtoisilla oli suuri merkitys hankkeen tunnetuksi tekemisessä.

Maaseudun paikalliset yhdistykset, yritykset ja myös kunnat ovat olleet tärkeässä roolissa tiedottamisessa ja auttajaryhmävalmennusten markkinoinnissa sekä kyläläisten aktivoimisessa

ja toiminnan jatkuvuuden turvaamisessa. Hanke teki yhteistyötä sydänyhdistysten kanssa hankkeen toteutusaikana ottamalla käyttöön sydänyhdistysten elvytysvastaava-toimintamallin. Mallin mukaisesti sydänyhdistykset nimesivät yhdistyksen elvytysvastaavat, jotka jatkavat elvytysvalmennuksia tapahtumissa ja pitävät elvytyksen tärkeyttä esillä. Yhteistyö eri toimijatahojen kanssa sujui hyvin.

NaApurit-hanke teki yhteistyötä muiden Keski-Suomessa toimivien hankkeiden kanssa laajasti Pöllöparlamentin kautta. Monien hankkeiden kanssa järjestettiin yhteisiä tapahtumia, mm. Apetta aivoille-, Tuu meille kylään- ja Digisti kylässä hankkeen, Keski-Suomessa toimivien hyvinvointihankkeiden, Sydänliiton ja Sydänpiirien elvytyshankkeiden ja Auttavat kylät-hankkeen kanssa. Näiden lisäksi hanke teki kiinteää yhteistyötä laitetoimittajien Safedo Oy:n kanssa ja alkusammuttimia toimittaneen Delotec Oy:n kanssa.

Projektipäällikkö osallistui kesäkuussa 2019 Sydänliiton elvytystaitoja edistävien hankkeiden verkostokokoukseen, jossa jaettiin hankekokemuksia ja hyviä käytäntöjä vapaaehtoisten auttajien elvytystaitojen edistämisessä kansallisesti. Hanketyöntekijät ovat osallistuneet Sydänliiton ja Sydänpiirien elvytyshankkeiden kuukausittain pidettäviin Teams-kokouksiin, joissa vahvistetaan vertaiskehittämisen mallilla eri puolilla maata käynnissä olevien hankkeiden etenemistä.

12. Tulokset ja vaikutukset

NaApurit-hankkeen tuotoksena syntyi toiminta- ja valmennusmalli pilottialueiden valmennuskokeilun ja kokemusten pohjalta. Mallilla vaikutetaan kylien asukkaiden asumisturvallisuuteen, kun he toimivat vapaaehtoisina auttajina elvytystilanteessa ja pelastuslaitoksen tukitehtävissä tulipaloa sammutettaessa. Hanke on lisännyt kylien yhteisöllisyyttä, kun auttajaryhmävalmennuksissa kylien aktiiviset toimijat ovat koonneet yhteistä toimijaverkostoa vapaaehtoisten auttamistehtävään. Hanke on täydentänyt lähiavun saavutettavuutta auttajaryhmäläisten osaamisen lisäksi alkusammuttimien ja sydäniskureiden määrän lisäämisellä. Toimintamalli lisää ja vahvistaa vapaaehtoisten auttajien ja viranomaisten yhteistyötä ja voimavarojen yhdistämistä hätätilanteissa harvaan asutulla maaseudulla. Toimintamalli jää hankkeen päätymisen jälkeen pelastustoimintaa organisoivien viranomaisten käyttöön Sairaala Novan ja K-S Pelastuslaitokselle ensivastetoiminnalle. Hankkeen keskeiset materiaalit (toiminta- ja valmennusmalli, toimintakortti, elvytysopas maallikoille) tallennetaan www.kylamme.fi -

sivustolle asiasta kiinnostuneiden käyttöön. NaApurit-hankkeella vaikutettiin suoraan yli 4500 maaseudun asukkaan asenteisiin ja osaamiseen, mutta välillisesti koko maakunnalle. Hanke motivoi, jakoi tietoa ja vahvisti osaamista sydänterveyden edistämisestä, hätäensiavusta ja paloturvallisuudesta sekä alkusammutuksesta.

Hanke täydentää julkisen sektorin palveluita, koska maaseudun asukkailla, yrittäjillä ja viranomaisilla on hyödynnettävissä ajan tasalla oleva ja luotettava julkinen sydäniskuripalvelu (www.defi.fi), jonka tiedot löytyvät gsm-puhelimeen ladatun 112 sovelluksen taustalta ”Löydä lähin sydäniskuri”. Keski-Suomen sydäniskuriin sijainnit näkyvät www.defi.fi palvelussa ja ovat Hätäkeskuksen sekä auttajien tiedossa. Maaseudun asukkaiden sydänkuolemat ja hoidon viivästyttämisestä johtuvat aivovauriot vähentyvät ja siten kohderyhmän työkyky ja sitä kautta myös maaseudun tuottavuus säilyy. Hankkeen aikana löydettiin 54 sydäniskuria ja opastettiin laitteiden hallinnoijia viemään iskurin saatavuustiedot defi -palveluun ja sitä kautta Hätäkeskuksen nähtäville. Elvytysvalmennuksia pidettiin 71 kertaa, joihin osallistui 824 henkilöä. Nopean Avun Apurit hanketta esiteltiin monissa yleisötilaisuuksissa, yhteensä yli 4500 henkilöä tuli tietoiseksi hankkeen sisällöistä erilaisissa esittelytilaisuuksissa.

Tiedottaminen kaikissa muodoissa oli tavoitteiden saavuttamisen kannalta hankkeen yksi keskeinen toimintatapa. Tiedottamisen tavoitteena oli lisätä tietoisuutta maaseutukyliä vapaaehtoisten auttajaryhmien hätäensiavun ja alkusammutustaitojen osaamisen tärkeydestä ja auttajaryhmien käynnistämisestä. Hankkeesta ja sen toiminnasta tiedottaminen monikanavaisesti lisäsi maaseudun haja-asutusalueiden asukkaiden tietämystä kylien auttajaryhmätoiminnasta, www.defi.fi-palvelun olemassaolosta, sydäniskureiden rekisteröinnistä, Suomi 112 -sovelluksen käyttöönnotosta ja sen integraatiosta www.defi.fi -palveluun. Tiedottamisvälineinä olivat sosiaalinen media, lehdistö, lehtiartikkelit ja YLE-Keski-Suomi, eri yhteisöjen sisäiset verkkokanavat, Facebook ja Jamk:n sekä Keski-Suomen Sydänpiiriin internet-sivut ja muut viestintäkanavat. Hanke sai seurannan mukaan mediaosumia 32 kappaletta. Voidaankin todeta, että hanke tavoitti median välityksellä koko Keski-Suomen maakunnan asukkaat, mutta myös suuren määrän kuntien kesäasukkaita eri puolilta Suomea kylien kesätiedotteiden välityksellä ja naapurimaakuntien asiantuntijayhteistyökumppaneita. Covid-19-pandemian aikana käytettiin viestikanavana Teams-yhteyttä.

Hankkeen päätöswebinaari pidettiin Teams-yhteydellä 6.5.2021. Webinaariin osallistui yhteensä 75 henkilöä eri taustayhteisöistä ja eri puolelta Suomea. Hankkeen toiminta- ja valmennusmallia levitettiin tämänkin tilaisuuden avulla vapaaehtoistoimijoiden, maaseutukyliä, kuntien, viranomaisten ja kaikkien maaseutukehittäjien tietoisuuteen.

Kuva 4. Päätöswebinaari 6.5.2021

Hankkeen loppuvaiheessa suoritettiin arviointikysely neljälle eri ryhmälle: auttajaryhmäläisille, viranomaisvalmentajille, viranomaisyhteistyöryhmälle ja ohjausryhmälle. Huomionarvoista on ollut, että Covid-19 pandemiasta johtuen viimeisiä auttajaryhmävalmennuksia toteutettiin vielä toukokuussa. Hankkeen toimenpiteet olivat vielä kesken, kun arviointipalautteiden kerääminen aloitettiin. Arvioinnit kerättiin webropol-kyselyllä lukuun ottamatta auttajaryhmien palautteita, jotka pyydettiin kirjallisena kunkin auttajaryhmän tapaamisissa.

Auttajaryhmäläisten arviointi

- palautteet kerättiin valmennustilaisuuksien yhteydessä läsnäolevilta ryhmäläisiltä kirjallisina palautteina (N 79)
- Auttajaryhmäläiset olivat saaneet tiedon valmennustoiminnasta pääasiassa kyläyhdistyksen kautta. Muita tietolähteitä olivat mm. työnantajalta, hankkeen tiedotustilaisuudessa, kunnan työntekijältä, hankkeen työntekijältä, naapurilta tai kaverilta. Yhteistyö hanketyöntekijöiden kanssa on ollut vastaajien mielestä sujuvaa.

“Hyvä valmennus, selkeä ja monipuolinen”

“Koulutukset ja niistä tiedottaminen oli selkeää”

“Tilaisuudet olivat sopivan kokoisia vuorovaikutteisuuden näkökulmasta, avoin ilmapiiri”

“Oli hauskaa olla”

- Vastaajat kokivat **auttajaryhmävalmennuksen lisäävän ensiapuosaamista** (96 %) ja **alkusammutusosaamista** (86 %).

“uskallan ruveta elvyttämään tarpeen niin vaatiessa”

“Kertaus lisää osaamista, vaikka myös työni puolesta pidetään osaamista yllä”

“Sain harjoitella esim. sammutustyötä paloviranomaisten kanssa. Se oli itselleni ensimmäinen kerta ja harjoitella sai niin useasti kuin halusi, joten sai kaiken hyödyn irti.”

“Sammutuspeitteen käyttö oli uutta”

- Vastaajien mielestä valmennus **koettiin lisäävän kylän turvallisuuden tunnetta** (88 %) ja osallistujat haluavat jatkossakin olla mukana (94 %) auttajaryhmätoiminnassa.

“Saatiin kylälle sydäniskuri ja iso joukko osajia, jotka ovat mukana auttajaryhmässä”

“Joudunpa itse auttajaksi tai autetuksi, arvostan molempia”

“Elvytystaitoja opittu, iskuri saatu ja aktiivinen auttajaryhmä saatu kasaan, niin ehdottomasti pidettävä yllä”

“Tärkeää täällä haja-asutusalueella”

“Jatkan jaksamisen puitteissa”

- Vastaajat ehdottivat kylän yhteisöllisen naapuriavun edelleen kehittämiseksi mm. viesteillä, auttavapuhelimen tai henkilön kautta tiedottamista. Vastaajat ehdottivat palolaitosta mukaan kylän tapahtumiin, lisää ensiapukoulutusta ja yhteisiä kohtaamisia, koronan hellittäessä koulutusta lisää halukkaille kyläläisille.
- Yleisenä palautteena NaApurit-hankkeesta todettiin *“hyvä juttu, oli todella kiinnostava ja fiksu juttu, tärkeää toimintaa syrjäkylille, apu kaukana, hanke tarpeellinen haja-asutusalueella asuville - siis maalaisille!!!, suuri kiitos tästä edistyksestä, opista ja avun/auttamisen mahdollisuudesta”*. *“toivottavasti ryhmäläiset pysyvät mukana ja saataisiin lisää henkilöitä mukaan”* *“soisi laajenevan muuallekin!”*
- Vastaajat olisivat **halunneet lisää tiedottamista**.

Auttajaryhmien viranomaisvalmentajien arviointi

- Vastausprosentti oli 50 % (n 6 / N 12)
- Valmentajina olivat Pelastuslaitoksen ensihoitajat ja palomestarit, jotka osallistuivat hätäensiapu- ja alkusammutusvalmennuksiin.
- Vastaajien mielestä (80 %) auttajaryhmävalmennukset olivat onnistuneita ja tällainen auttajaryhmätoiminta lisää kylän omaa turvallisuustoimintaa ja vapaaehtoisen lisäavun saavutettavuutta sydänpysähdys- ja tulipalotilanteessa.

“Sydänpysähdystilanteessa nopean ensiavun merkitys korostuu. Jokainen minuutti sydänpysähdyksestä heikentää 10 % asiakkaan ennustetta selvitä. Nopealla alkusammutuksella voidaan estää laaja tulipalo.”

*“Jos järjestelmä toimii ja auttajat uskaltavat ottaa homman haltuun, niin kyllä. Epäilen hie-
man vielä, että onnistuuko tositilanteessa. Palomiehetkin harjoittelevat säännöllisesti elvy-
tystä, siltikään se ei ole helppoa tositilanteessa.”*

*“Paikalla oli motivoituneita, asiasta kiinnostuneita, kyläläisiä. Koulutuksiin oli varauduttu jär-
jestäjän puolelta hyvin.”*

- Yhteistyökumppaneiksi valmentajat kaipasivat paikallisia ensiapuopettajia, juuri kylillä mahdollisesti asuvia palomiehiä, ensihoitajia, SPR:a ja VAPEPAA, vapaapalokuntalaisia, yrittäjiä ja vapaaehtoisjärjestöjä.

*“Palvelualan yritykset ovat jo hankkineet laitteita. Mielestäni olisi järkevää kouluttaa enem-
män ihmisiä kerralla. Myös avoin koulutuspäivä kaikille kiinnostuneille kuntalaisille olisi tar-
peen. Ensiapu olisi hyvä olla kansalaistaito.”*

- Vastaajien epäilystä herätti, tulevatko jatkovalmennukset onnistumaan osana pelas-
tuslaitoksen perustoimintaa. Vastaajista 40 % luotti, 40 % ei osannut sanoa ja 20 % ei
luottanut, että auttajaryhmävalmennukset asettuvat osaksi pelastuslaitoksen perus-
toimintaa.

*“Alkusammutustaidot saadaan varmasti ylläpidettyä. Hätäensiapu ilman, että ryhmän jäse-
nillä on laajempaa koulutusta pohjalla, muodostuu haasteeksi. Vaatii, että kylällä mahdoli-
sesti asuvia kokemusta/ koulutusta omaavia saadaan toimintaan mukaan.”*

- Kehitysideoina vastaajat esittivät yhteisöllisyyden parantamista ja mm. uimarannoille
pelastusvalmiutta.

*“Hyvä juttu, oli todella kiinnostava ja fiksu juttu, tärkeää toimintaa syrjäkylille, apu
kaukana, hanke tarpeellinen haja-asutusalueella asuville - siis maalaisille!!! Suuri kii-
tos tästä edistyksestä, opista ja avun/auttamisen mahdollisuudesta”.*

“Toivottavasti ryhmäläiset pysyvät mukana ja saataisiin lisää henkilöitä mukaan”

“Soisi laajenevan muuallekin!”

Viranomaisyhteistyöryhmän asiantuntijoiden arviointi

- sairaanhoitopiirin, Pelastuslaitoksen ja Pelastusalan liiton edustajat
- vastausprosentti 57 % (n 4/N 7)

- Vastaajien mielestä viranomaisyhteistyöryhmässä oli hankkeen etenemistä edistävät avainhenkilöt, ja yhteistyö ryhmässä oli ollut sujuvaa, viranomaistahot olivat sitoutuneet kehittämistoimintaan.

“Jonkin verran työyhteisössä keskusteltu, mutta varsinaisesti omasta toiminnasta ei palautetta ole tullut.”

- Työryhmä ei ollut saanut palautetta hankkeen toiminnasta.
- Tavoitteet, joissa kehitettiin auttajaryhmän toimintamalli, maallikkoauttajien valmennusmalli ja maallikkoauttajien verkostoa, asiantuntijat olivat kokonaisuudessaan vähintäänkin osittain samaa mieltä, että tavoitteisiin päästiin.
- Sydäniskuriverkoston ja auttajaryhmien välineistön kehittämisessä ja maallikotietoisuuden lisääntymisessä asiantuntijaryhmä oli samaa mieltä, että tavoite oli saavutettu. Tosin osa ei tiennyt välineiden osalta, mikä tilanne oli.

“Kyläläiset ovat aktivoituneet hyvin, joten voidaan olettaa myös hankintojen edistyvän”

- Hankkeen näkyvyyttä maakunnan eri medioissa olisi kaivattu enemmänkin.

“Lehdissä ja sosiaalisessa mediassa on tullut vastaan mainoksia ja ilmoituksia, mutta näkyvyyttä olisi voinut olla enemmänkin.”

- Vastaajat toivat esille, että auttajaryhmätoiminnan ylläpitämiseksi jatkossa maaseutukylillä, että olisi tärkeää saada pysyväisluonteisesti joku taho kantamaan vastuuta toiminnasta, jotta saadaan toistettavuutta ja toimintaa osataan toivoa ja arvostaa. Toimintamalli ja ohjeistukset tulee saada selkeäksi, että auttajaryhmäläiset pysyvät toiminnassa mukana.

Ohjausryhmän arviointi

- Vastausprosentti oli 28 % (n 5/N 18)
- Vastaajat olivat kokeneet ohjausryhmän jäsenyyden ainakin osittain tärkeäksi (100 %) ja suurin osa (80%) koki, että he olivat tukeneet hankkeen tavoitteiden saavuttamista.

“Uskon, että keskusteluissa ja mielipiteiden vaihdossa on tullut esiin asioita, joilla on työntekijät voineet edetä asiassa.”

- Ohjausryhmän vastaajat olivat vähintään osittain samaa mieltä, että tavoitteisiin päästiin, kun kehitettiin auttajaryhmän toimintamalli, maallikkoauttajien valmennusmalli ja maallikkoauttajien verkostoa.

“Koulutus oli riittävän maallikkoläheistä ja ”käsin kosketeltavaa”

- Sydäniskuriverkoston ja auttajaryhmien välineistön kehittämisen osalta ohjausryhmän mielestä tavoite oli saavutettu. Tosin osa ei tiennyt, mikä tilanne oli. Hankkeessa oli onnistuttu (100%) myös maallikotietoisuuden lisäämisessä.

*“Jäätiinkö hieman määrällisestä tavoitteesta? Sinänsä tavoitemäärä on joka tapauksessa ollut mielestäni melkoisen suuri, joten siitä hieman jääminen ei mielestäni huo-
nonna tulosta.”*

*“Itse kylätapahtumien lisäksi oli näiden kahden vuoden aikana todella paljon
informaatiota sanomalehdessä ja sähköisessä mediassa.*

Erittäin hyvä saavutus.”

- Ohjausryhmä oli saanut tietoa hankkeen toteutuksesta (100 %) ja suurin osa (80 %) oli sitä mieltä, että hankkeen näkyvyys oli ollut hyvä maakunnan eri medioissa.

“On ollut ilo seurata toimintaa ja tietoisuuden lisääntymistä.”

Kehitysideoina kyläien turvallisuuden lisäämiseksi esitettiin, että hankkeen mukaiselle toiminnalle pitäisi nimetä hallinnoija, jotta toimintamalli ei jää vain kokeiluasteelle. Mallin vakiinnuttaminen maakunnalliseksi toiminnaksi edellyttää pitkäjänteistä työtä ja hankeaika sinällään on siihen lyhyt aika. Kyläapua voitaisiin tarjota muutenkin iäkkäiden luona käymällä ja puhelimitse tavoittamalla. Kokonaisuudessaan hanketoimijat saivat kannustusta toiminnasta ja hanke koettiin tarpeelliseksi.

“Erittäin hyvä ja tarpeellinen hanke. Ammattilaiset olivat asialla ja mukana toimeenpanemassa tämän hankkeen toteuttamisen.”

13. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin alueella tuli vuoden 2020 aikana eloton-tehtäväkoodilla 579 hälytystä, joista osa on ollut hetken päästä jotain muuta. Kuolema-tapahtumaksi koodattiin 410 tehtävää. Sairaalaan kuljetettiin eloton- tai elvytyskoodilla 42 potilasta. Sairaala Novaan tuodaan keskimäärin 50-60 potilasta vuodessa ja selviytymisprosentti elvytyksestä primääristi on 20-50% luokkaa. Tilastojen mukaan Suomessa sydänpysähdysten ilmaantuvuus on 51

(-110)/100 000 vuodessa (Hiltunen P, Kuisma M, Silfvast T ym. Regional variation and outcome of out-of-hospital cardiac arrest (OCHA) in Finland - the Finnresusci study. *Scand J Trauma Resusc Emerg Med* 2012;20:80). Tällä arviolla Keski-Suomessa ilmaantuvuuden voi arvioida olevan 125 (-275) vuodessa ja elvytyksiä 200 +- 50. Potilaan selviytyminen sairaalasta ulos on 10-20% luokkaa (Kavasmaa, T. 2021).

Sydänpysähdystilanteessa avunsaannin hitaus johtuu usein mm. pitkistä välimatkoista. Jokainen viiveminuutti heikentää sydänpysähdyspotilaan henkiinjäämisen todennäköisyyttä. Sydäniskurin käyttö ensimmäisten minuuttien aikana sydänpysähdysten alkamisesta kasvattaa selviytymisen todennäköisyyttä jopa niin paljon, että kolme neljästä sydänpysähdysten saaneista voi selvitä. Väestö on eriarvoisessa asemassa hätäensiavun saamisessa asuinpaikan mukaan, mikä näkyy myös Keski-Suomen alueella. Taajamien ulkopuolella ja maaseudun pienemmissä kunnissa ambulanssiyksiköitä on vähän, niiden toiminta-alue on laaja ja alueelliset yksikkötyhjiöt ovat yleisiä. Pelkkä neuvova sydäniskuri ei auta sydänpysähdysten saanutta henkilöä, vaan on myös tärkeää lisätä kansalaisten tietoisuutta iskureiden sijaintipaikasta, osamisesta niiden käytössä ja oikeasta toimintatavasta elottoman auttamiseksi. Malli, jolla elotonta ihmistä lähellä olevat maallikot saavat tekstiviestihälytyksen elottomuudesta ja aloittavat elvytyksen, on käytetty Ruotsissa ja Tanskassa jo vuosia. Tulokset ovat rohkaisevia. Sairaalan ulkopuoliset maallikon aloittamat elvytykset lisääntyivät yli 20 % ja elossa selvinneiden potilaiden määrä lisääntyi 7 % (Hasselqvist-Ax, 2015, 2307; Pellinen, 2018; Ringh ym. 2015, 2317.)

Hankkeessa mallinnetun kylän auttajaryhmän toiminta- ja valmennusmallin ja myönteisten valmennuskokemusten perusteella esitetään auttajaryhmätoimintamallin levittämistä kaikkiin Keski-Suomen kuntien kyliin siten, että kyläläiset perustavat yhdessä viranomaisten kanssa auttajaryhmätoiminnan, saavat elvytysvalmennuksen ja hankkivat sydäniskureita kylien keskeisille paikoille. NaApurit-hankkeen kokeilu- ja kehittämistoimintakokemuksilla on perusteltua esittää auttajaryhmän toimintamallin levittäminen koko maata kattavaksi kansalliseksi toimintatavaksi maaseutukylille asumisturvallisuuden lisäämiseksi.

Tilastojen mukaan vuonna 2019 rakennuspaloja oli maakunnan alueella 106 ja kolme palokuolemaa ja vuonna 2020 rakennuspaloja oli 118 (Keski-Suomenpelastuslaitos, <https://prontonet.fi/Pronto3/online1/OnlineTilastot.htm>). Suurin osa palokuolemista tapahtuu pientaloissa. Tulipalojen uhreista valtaosa on päihtyneitä ja/tai iäkkäitä ihmisiä, jotka eivät kykene heikentyneen toimintakykynsä, huonojen alkusammutustaitojen ja hälytysjärjestelmien ja sammutusvälineistön puutteen vuoksi pelastautumaan riittävän nopeasti palavasta talosta. On arvioitu, että palokuolemat tulevat edelleenkin lisääntymään väestön ikääntyessä.

Tulipalojen aiheuttama hinta ihmishenkien menetyksinä on suuri. Lisäksi tulipalot aiheuttavat suuria taloudellisia menetyksiä mm. omaisuusvahinkojen, tuhoutuneiden liikeyritysten ja vakuutusmaksujen muodossa (Nexans, Pelastustoimi.fi).

Paloturvallisuutta tulisikin merkittävästi lisätä maaseudulla tiedottamisen, tulipalojen ennaltaehkäisyyn, alkusammutusosaamisen lisäämisen ja riittävän alkusammutusvälineistön avulla. Vapaaehtoisten auttajien verkoston luomisella ja valmentamisella edistetään tulipalojen alkusammutusvalmiutta ja lisätään maaseutuasukkaiden avunsaantimahdollisuuksia. Pelastusviranomaisien ja maaseutukyliä yhteistyötä on lisättävä ja laajennettava edelleenkin. Hankkeessa mukana olevat kylät esittivät jatkotoimenpiteiksi ensiapukoulutusten järjestämistä kylille, maastopalojen sammutusteorian opetusta ja hankkeessa opittujen taitojen kertaamista.

Keski-Suomen kylät ry teki v. 2020-2021 vaihteessa laajan kyläkyselyn, jonka tulosten perusteella jatkotoimenpiteiksi esitetään kylien turvallisuussuunnitelmien aktivoinnin edelleenkin, koska 47%:lla kyselyyn osallistuneista kylistä puuttuu turvallisuussuunnitelma. Kyselyn perusteella kyliä tulee kannustaa kehittämään nopean avun turvallisuusjoukkoja ja tiivistämään yhteistyötä VAPEPAN kanssa. Noin puolella kyselyyn vastanneista kylistä puuttuu vielä sydäniskuri, joten sydäniskureiden hankintaa tulee aktivoida edelleenkin. Kyliä tulee kannustaa hyödyntämään www.kylamme.fi -sivuston työkaluja ja materiaaleja.

Hankkeen toiminta ja rahoitus perustuivat Manner-Suomen Maaseutuohjelmaan. Toimintamallit kehittyivät koko hankkeen ajan, pioneerityönä tehty auttajajärjestö- ja toimintamalli etenivät kokeilu- ja kehittämistoiminnan kautta yhdessä ideoiden ja tehden. Viranomaisyhteistyö sujui koko hankkeen ajan hyvin.

Covid-19-pandemia opetti kaikille, että varautuminen häiriö- ja poikkeusoloihin maaseutukyliä turvallisuussuunnitelmien avulla on ennakoivaa ja erittäin tärkeää toimintaa. Naapuriapu- ja apteekkiasioinnissa ovat olleet arvokasta toimintaa iäkkäimmille kyläläisille, kun pandemian aikana yli 70-vuotiaiden edellytettiin pysyvän kotiooloissa ja välttävän liikkumista paikoissa, joissa on paljon ihmisiä. Osana kuntien valmiussuunnittelua harvaan asuttujen maaseutukyliä tulisi varautua monenlaisiin häiriö- ja poikkeusoloihin mm. sähkökatkoihin, veden saannin vaikeuksiin, suuriin lumisateisiin, tulviin jne.

Keski-Suomen Sydänpiiri ry:n käynnistämä Auttavat kylät -hanke jatkaa kylien tukemista ja aktivointia. Hanke tukee kyliä järjestämään naapuriapua arjen tarpeisiin sekä yhteistoiminnan kehittämistä ja avun tarjoamista hädän hetkellä viranomaisille kyläläisten paikallistuntemuksen avulla.

14. Päiväys ja allekirjoitukset

Jyväskylä . .2021

Kristiina Pigg, Keski-Suomen Sydämpiiri ry:n toiminnanjohtaja

Johanna Heikkilä, Keski-Suomen Sydämpiiri ry:n puheenjohtaja

Lähteet

Elvytys. 2016. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Elvytysneuvoston, Suomen Anestesiologiyhdistyksen ja Suomen Punaisen Ristin asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2016.

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi17010#NaN>

Hiltunen Pamela, 2016, Sairaalan ulkopuolinen sydänpysähdys Suomessa (Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto)

(Hiltunen P, Kuisma M, Silfvast T ym. Regional variation and outcome of out-of-hospital cardiac arrest (OCHA) in Finland - the Finnresusci study. Scand J Trauma Resusc Emerg Med 2012;20:80).

Hasselqvist-Ax, I., Riva, G., Herlitz, J., Rosenqvist, M., Hollenberg, J., Nordberg, P., Ringh, M., Jonsson, M., Axelsson, C., Lindqvist, J., Karlsson, T. & Svensson, L. 2015. Early Cardiopulmonary Resuscitation in Out-of-Hospital Cardiac Arrest. The New England Journal of Medicine. 372 (24); 2307-2315.

<https://intermin.fi/pelastustoimi/paloturvallisuus>

Kavasmaa Tomi, Sairaala Nova, ensihoito, ylilääkäri. Sähköposti 27.3.2021

Keski-Suomen pelastuslaitos <https://prontonet.fi/Pronto3/online1/OnlineTilastot.htm>

Pelastustoimi; www.pelastustoimi.fi

Pelastusopisto;

<https://www.pelastusopisto.fi/pelastuslaitoksilla-aiempaa-enemman-halytyksia-liikenneonnettomuuksiin-ja-vahemman-paloilmoittimien-halytyksiin-ja-ensihoitotehtavien-avustamisiin-vuonna-2019/>

Pellinen, T. 2018. Tekstiviestipelastajat elvyttävät sydänpysähdyspotilaita Ruotsissa. Suomen Tietotoimisto. Kotimaa. Keskisuomalainen 10.8.2018, 32.

Ringh, M., Rosenqvist, M., Hollenberg, J., Jonsson, M., Fredman, D., Nordberg, P., Järnbert-Pettersson, H., Hasselqvist-Ax, I., Riva, G. & Svensson, L. 2015. Mobile-Phone Dispatch of Laypersons for CPR in Out-of-Hospital Cardiac Arrest. The New England Journal of Medicine. 372 (24); 2316–2325.

Sisäministeriön julkaisuja 2020:15, Sisäinen turvallisuus, harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020

LIITTEET

Liite 1. Toimintakortti auttajaryhmäläiselle

v. 2021

OHJEET KYLÄN AUTTAJARYHMÄLÄISELLE

Elvytys

- Painele rintalastan keskeltä tauotta 100–120 kertaa minuutissa
- Pidä kynärvarret suorassa, kädet päällekkäin
- Painele rintakehää 5–6 cm määntäisesti
- Vaihda painelijaa kahden minuutin välein
- Anna suusta-suuhun puhalluksia rytmillä 2 puhallusta 30 painelua, jos osaat puhalttaa, ensihoidon vaste kestää yli 10–15 min ja/tai kontaktiin ei liity turvallisuusriskiä

Sydäniskurin käyttö

- Jatka painelua tauotta
- Laita sydäniskuri päälle
- Kiinnitä elektrodit potilaan paljaalle rintakehälle
- Noudata laitteen ohjeita
- Anna isku laitteen ohjeiden mukaan
- Jatka välittömästi paineluevitystä iskun antamisen jälkeen
- Jos laite ei anna iskeä, jatka paineluevitystä, kunnes ihminen alkaa heräillä, ensihoito tulee paikalle tai omat voimat ehtyvät

Muista: Pidä puhelimesi kätösi päällä, Hätäkeskuspäivystäjä auttaa ja neuvoe koko ajan

Näin käännät tajuttoman kylkiasentoon

- Nosta takimmainen jalka koukkuun tajuttoman ollessa selällään
- Nosta saman puolen käsi rinnan päälle ja toinen käsi ylävlistoon
- Tartu tajutonta hartasta sekä koukussa olevasta polvesta ja käännä itseesi päin
- Varmista, että hengitystiet ovat auki ja ihminen hengittää
- Jos hengitys muuttuu epänormaalksi tai lakkaa käännä ihminen selälleen ja aloita paineluevitys

v. 2021

Alkusammutus

Näin käytät sammutinta

- Vedä sokka pois
- Suuntaa suutin liekkiin juureen
- Paina laukaisukahva alas
- Sammuta lakaisevin liikkein liekin juureen

Johtovastuu auttamistehtävällä

Raportoi sanallisesti ammattilaisille auttamistehtävän kulku alkaen hetkestä, jolloin saavuit paikalle. Viranomaisiin tulee aina elottomuus tai tulipalotilanteessa tapahtumapaikalle. Tapahtuman mukaan ensivasteyksikkö ja/tai ensihoito ja/tai pelastusyksikkö ottaa johtovastuun saavuttuaan tapahtumapaikalla.

Vaitiolovelvollisuus

Auttajaryhmäläisenä olet sitoutunut vaitioloon. Sinulla ei ole lupa kertoa tapahtumatietoja ulkopuolisille, ei edes auttajaryhmäläisille, jotka eivät osallistuneet auttamistehtävään.

Kriisiapu auttamistehtävän jälkeen

Kaikenlaiset tuntemukset ja reaktiot ovat normaaleja henkisesti kuormittavien tapahtumien jälkeen. Voit saada tukea kuntasi terveysasemalta tai Kriisikeskus Mobilesta, joka on avoinna ympäri vuorokauden puh. 014 266 7150

Laitteiden huolto

Huolehdi elvytystilanteen jälkeen uudet elektrodit sydäniskuriin. Auttajaryhmän käyttöön annettuun sydäniskuriin saa elvytystilanteen jälkeen uudet elektrodit sairaanhoitopiiriin ensihoidosta tai Pelastuslaitokselta. Tarkista sydäniskurin toimivuus elvytystilanteen jälkeen. Hanki uudet paristot käytön jälkeen. Huolehdi tulipalotilanteen jälkeen uusi sammutin auttajaryhmän käyttöön.

Liite 2. Kylien auttajaryhmät kunnittain ja kylittäin

Kunta	Kylä	Auttajaryhmän jäsenten määrä
Viitasaari	Kymönkoski	10
	Suovanlahti, Haarala, Mäntylä	8
	Keihärinkoski	10
Pihtipudas	Elämäjärvi	11
	Korppinen	6
	Alvajärvi	7
	Seläntaus	6
Kinnula	Muhola, Hiillinki, Saarenkylä	6
	Myllykylä	4
Saarijärvi	Häkkilä-Hirvaanmäki	5
	Lannevesi	6
Joutsa	Mieskonmäki	5
	Uimaniemi	7
Keuruu	Haapamäki	4
	Liesjärvi	9

Liite 3. Palaute- ja arviointilomakkeet

- Auttajaryhmävalmennuksen ja elvytysvalmennuksen palautelomakkeet

Kuva: Yrjö Tuunanen ©maaseutuverkosto

Auttajaryhmän palaute hätäensiapu- ja alkusammutusvalmennuksesta

Rastita sopiva vaihtoehto:

Valmennus oli mielestäni hyvä kokonaisuus

☐ kyllä
☐ ei, perustele miksi _____

Opin hätäensiavun antamista

☐ kyllä
☐ en, perustele miksi _____

Opin alkusammutuksen tekniikan

☐ kyllä
☐ en, perustele miksi _____

Miten haluaisit kehittää valmennuksia?

Mitä muuta haluat sanoa kylän auttajaryhmätöinnistä?

Kääntöpuolelle voit kirjoittaa lisää palautetta valmennuksista.

  Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahoitus: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kuva: Yrjö Tuunanen ©maaseutuverkosto

Elvytys –ja sydäniskurivalmennuksen palaute

Ympyröi sopiva vaihtoehto:

1. Opin hyvin ja uskallan elvyttää

2. Opin hyvin, mutta jotain jäi puuttumaan. Mitä?

3. En oppinut, enkä uskalla elvyttää.

- Auttajaryhmien loppuarviointi toteutettiin paperisella arviointilomakkeella, muut arvioinnit kerättiin Webropol-kyselyllä

NaApurit - Auttajaryhmä

Olet ollut NaApurit-hankkeessa mukana kyläsi auttajaryhmäläisenä. Antamaasi palautetta käytetään hankkeen kokonaisarviointiin ja hankkeen raportointiin. Valitse sopivin vaihtoehto tai vastaa kysymykseen. Palautteesi on tärkeä.

1. Osallistuin NaApurit-hankkeen järjestämään auttajaryhmävalmennukseen.

Kyllä osallistuin ☐ En osallistunut ☐

2. Mistä sait tietoa NaApurit-hankkeen auttajaryhmätöinnistä?

3. Yhteistyö hankkeen työntekijöiden kanssa oli sujuvaa.

Samaa mieltä ☐ En osaa sanoa ☐ Eri mieltä ☐

4. Perustele vastauksesi.

5. Auttajaryhmävalmennus lisäsi hätäensiapuosaamistani

Samaa mieltä ☐ En osaa sanoa ☐ Eri mieltä ☐

6. Perustele vastauksesi.

7. Auttajaryhmävalmennus lisäsi alkusammutusosaamistani.

Samaa mieltä ☐ En osaa sanoa ☐ Eri mieltä ☐

8. Perustele vastauksesi.

9. Auttajaryhmävalmennus vaikutti kylän turvallisuuden tunteen lisääntymiseen.

Samaa mieltä ☐ En osaa sanoa ☐ Eri mieltä ☐

10. Perustele vastauksesi.

11. Haluan jatkossakin olla mukana auttajaryhmätöinnissä.

Samaa mieltä ☐ En osaa sanoa ☐ Eri mieltä ☐

12. Perustele vastauksesi.

13. Miten kylän yhteisöllistä naapuriapua voisi vielä kehittää?

14. Mitä muuta haluat sanoa NaApurit-hankkeesta? Kiitos vastauksistasi!

Liite 4. Hanketapahtumien kuvia ja mediaosumia

Viitasaaren Kymönkosken, Suovanlahden ja Keihärinkosken kylien auttajaryhmävalmennukset 6–10/2019.

Keuruun Haapamäen ja Liesjärven kylien auttajaryhmävalmennus 30.11.2019

Pihtiputaan Elämäjärven, Korppisen, Alvajärven ja Seläntauksen auttajaryhmävalmennus 7.3.2020

Kinnulan, Muholan auttajaryhmävalmennus, jossa mukana Hiilingin ja Saarenkylän kylät
14.11.2020 ja Myllykylän auttajaryhmävalmennus 8.5.2021

Muhola Seura ry, Muhola monitoimitalo
Häähkäniementie 20, Kinnula

Saarijärven Häkkilä-Hirvaanmäen (20.3.21) ja Lanneveden (24.4.21)
auttajaryhmävalmennukset

Joutsan Mieskonmäen ja Uimaniemen auttajaryhmävalmennus 10.4.21

Uimaniemen Seudun ky
Hankaan erätalo
Pertunmaantie 1730
Joutsa

Mieskonmäen
auttajaryhmä
Kälä-Pajulantie 2
Mieskonmäki, Joutsa

-Tapahtumakuvia yleisötapauktumista, järjestöjen ja työpaikkojen elvytys ja iskurin käyttövalmennuksesta

Sydämen asialla Saarijärvellä

Päijälän kylän turvallisuuspäivä

Sydänviikon kauppatapahtuma

112 päivän tapahtuma Karstulassa

Elvytysharjoittelua ja sydäniskuriin tutustumista

19. helm

Palomestari Kim Suokas näytti Keski-Suomen Sydänpöytäprojektin esittelyllä Irma Ahokas-Kukkaselle Pihlputaan kirkonkylän ja kylän välistä etäyhteyksiä. Välimatkat hidastavat pelastushenkilöstön paikalle tuloa.

Auttamaan koulutetut naapurit voivat pelastaa

HEIKKI JÄMSÄN

Pihlputas on monen kylän kunta, joten sairauten yllätyksessä, onnettomuuden sattussa tai tulipalon sytyttyä pelastushenkilöstön tulo paikalle kestää aikaa. Siitä huolimatta, että pelastuslaitoksella on kaksi palosatamaa, kirkonkylällä ja Muurajärvellä.

Palokunta auttaa sairastuneita henkilöitä myös ensiavustehtävissä. Miehistöilanne on kirkonkylällä palosatamilla hyviä. Välikäsiä yhteistyötä on kaksi ja lähtöaika viidestä seitsemään minuuttia.

Muurajärvellä väkijoukko ei ole, mutta kylän kokoon on oltu hyvä mielisyyttä. Vaikka varustelu ei puolesta ei

oletakaan, lähtöaika on saatu nopeutettua kymmenestä viiteentoista minuuttiin.

On huomattava, että Pihlputaalla on vain yksi 24/7-välimatka oleva ambulanssi, palosatamilla pelastus kylläkin turvallisella tavalla. Ambulanssin paikalle tuloon aikaa voi lisätä se, että Pihlputaan auto on hälytysajassa. Silloin apu lähtee lähimmästä naapurikunnasta.

Aika on tärkeä tekijä aina elvytyksen kuin tulipalon sammutuksenkin toloksellisuudessa. Tilanne on aivan toinen, jos elvytys on saatu aloitettua vaikka maallikonkin toimin tai tulipalon etenemistä onnistuttu rajoittamaan edes kymmenkunta minuuttia, Kim Suo-

kas muistutti.

Siksi kehoitetaan teitä nostamaan väkeä liikkeelle käyttämään koulutukseen. Siellä kysytään läpi hyödyllistä asiaa, Suokas totesi.

Palosataman turvallisuus- ja pelastuskeskusta Keski-Suomen Sydänpöytä Naapurit-hanketta, jonka nimissä aloitetaan kylläkin niin sanottujen nopean avun apureiden koulutus. Heitä valmennetaan toimimaan auttamassa koulutusta ja sydänskurin käytössä sekä ensiavustuksessa ja hätäensiavusta.

Osoitteellisesti ilmainen kylläkin auttajaryhmien valmentajien pidetään lauantaina 7. maaliskuuta Elämänsäreen Mäntypöydällä. Ennakkolomittaukseen voi tehdä sähköpostilla

osoitteeseen irma.ahokas-kukkas@sydan.fi tai soittamalla numeroon 045 220 0338.

Koulutuksen tavoite on lisätä maakunnan asukkaiden asuninturvallisuutta, hyvinvointia ja väkensä alueellista eriarvoisuutta, projektipäällikö Irma Ahokas-Kukkasen totesi.

Toiminta on tarkoitettu kylläkin täydentäväksi osaksi pelastusviranomaisen toimintaa ja avuksi heille.

Kun hankkeesta lopputulos jätetään määrävälillä jatkokoulutuksia. EU:n maatalousrahoituksen rahoittama hanke työkyllä myös väkensä, sydänskurin ja kaksi aikuisen tuntea auttajaryhmä koki.

Kotiseudun Sanomat 19.2.2020

Karstulan Seudun Sydänyhdistyksen Anita Kangasniemi, Eila Mustonen ja Riitta Sauna-aho esittelivät toimintaa Minna Tuikkolle.

Sydämen terveyttä voi vaalia pienilläkin teoilla

Sydän: Tällä viikolla vietetään teemaviikkoa.

SYDÄN
KYYJÄRVI
Ilkka Salonen

Sydänterveyttä kerrotaan, että sydän tekee hyvää, mutta väliä sydänkin tyytyä auttaa. Kyyjärvellä Paletissa kerrottiin, kuinka toimia, jos jonkun sydän pysähtyy. Projektikoordinaattori Kaisu Paalanen kannusti rohkeasti auttamaan.

Hän esitteli Paletin vieraille sydänskurin toimintaa ja käyttöä. Samalla pääsi kokei-

lemaan oikeasta paineluvetyksen tahtia.

Jos ihminen ei hengittä, aloita paineluvetytys. 30 kertaa kovaa, tahdilla kaksi kertaa sekunnissa. Puhalla kaksi kertaa, jos osaat. Jatka painelua, opastetaan auttajia.

Korona-aikana on pääasia, että aloitetaan paineluvetytys, vaikka puhallusluevetyksestä luopuisikin.

RAVITSEMUSNÄYTTELY kertoo selvästi, kuinka paljon pienessäkin eläinannoksessa tai herkussa voi olla suolaa, rasvaa tai sokeria. Juustos-

sa ja juustossakin on eroja. Keltaiset muovit ympäriä, mutta toisessa selvästi vähemmän rasvaa.

Levitteessä voi olla paljon hyvää tyydyttymätöntä rasvaa, kun viereisessä rasvaprosentti ovat aivan jotain muuta.

Sydänmerkki helpottaa ostoksien tekoa. Merkki on helppo havaita, vaikka ei lukisi tuoteselostuksia, huomauttaa vaihtoehtoja esitellyt Hanna Lankia.

Pienillä teoilla on vaikutusta omaan terveyteen, hän kertoi.

Projektikoordinaattori Kaisu Paalanen esitteli sydänskurin käyttöä.

KARSTULAN SEUDUN SYDÄNYHDISTYS toimii Karstulassa, Kivijärvellä ja Kyyjärvellä. Sillä on noin 150 jäsentä. Korona on tuntunut myös Sydänyhdistyksen toiminnassa. Väki on kyllä pysynyt terveenä, mutta suunniteltu toiminta on jäänyt väliin.

Kaikki suunnitellut ovat jääneet toteuttamatta, harmittelee puheenjohtaja Riitta Sauna-aho.

Ensin teimme ison työn esimerkiksi retkien järjestämiseksi, mutta sitten jouduimme perumaan kaiken, jatkaa sihteeri Anita Kangasniemi.

Ensi lauantaina järjestetään silti ulkoilutapahtuma Hämeenlinnen ulkoilualueella.

SYDÄNTAPAHTUMAS-SA kerrottiin toiminnasta, tehtiin terveystarkastuksia, opastettiin sydänskurin käyttämisessä ja annettiin

Sydänsastuskierros-tapahtuma Kyyjärvellä 25.9.20

MAASEUDUN TULEVAISUUS

Ihmiset & kulttuuri
4.12.2020 klo 16:00

Sydäniskuri voi pelastaa hengen – Kärjäjämaen kylä Kannonkoskella hankki oman iskurin ja sijoitti sen maatilan lämpökeskukseen

KANNONKOSKI

Jukka Koivula

Suomessa on paljon maaseutualueita, joihin ambulanssin ja ensihoidon saapuminen kestää verrattain kauan. Kylien oma varautuminen nousee tällöin arvoonsa.

HANNU RAINAMO

Mirja Hurskainen ja Reijo Vesterinen opettelevat elvytystä. Kaisu Paalanen tarkkaili suoritusta taustalla.

Keväällä 2019 käynnistynyt ja ensi keväänä päättyvä kaksivuotinen Nopeat avun Apurit -hanke jalkautuu moniin Keski-Suomen maaseutukyliin.

"Järjestämme kaksituntisia koulutuksia, joissa opetamme elvytystaitoja ja sydäniskurin käyttöä", projektipäällikkö **Irma Ahokas-Kukkonen** kertoo.

"Kannustamme kyläyhteisöjä myös iskureiden hankkimiseen." Koulutuksia järjestetään lähtökohtaisesti kaikkialla muualla paitsi maakuntakeskus Jyväskylässä.

"Olemme käyneet kaikissa kunnissa. Myös Jyväskylän maaseutumaisissa kylissä on vierailtu", Ahokas-Kukkonen kertoo.

Keski-Suomen Sydänpöytäjärjestelmä hankke on **ely-keskusten** maaseuturahaston rahoittama. Jyväskylän ammattikorkeakoulu on hankkeen osatoteuttaja.

Suomessa on paljon maaseutualueita, joihin ambulanssin ja ensihoidon työntekijöiden saapuminen kestää verrattain kauan.

"Tämä on erityisen riskialtista sydämenpysähdysten sattuessa, sillä ensimmäiset kahdeksan minuuttia ovat kriittisimmät. Monet paikat eivät ole ensihoidon välittömässä läheisyydessä, joten tosi paikan tullen tavallisten ihmisten elvytystaitojen olisi syytä olla kunnossa", Ahokas-Kukkonen pohtii. Jyväskylän ammattikorkeakoulun lehtori **Kaisu Paalanen** painottaa kertaamisen merkitystä.

"Vaikka sydäniskuria ei voi käyttää väärin, on omaa osaamista hyvä pitää villä, jotta tositilanteissa pystyy toimimaan nopeasti. Kannustamme kaikkia ihmisiä käyttämään iskuria matalalla kynnyksellä. Jo hankkeen aikana on ollut tapauksia, joissa maallikot ovat pelastaneet henkiä sydäniskuria käyttämällä", Paalanen kertoo.

17 kilometrin päässä Kannonkosken keskustajamasta sijaitsevan Kärjäjämaen kylään on hankittu oma sydäniskuri. Laite on kyläyhdistyksen sihteerin **Mirja Hurskaisen** maatilan lämpökeskukseen.

"Lähin ensivaste on Kannonkosken kirkonkylässä, josta yksikkö saapuu tänne noin 20 minuutissa, jollei ole kiinni muissa tehtävissä", Hurskainen kertoo. Lähimmät ambulanssit sijaitsevat Saarijärven ja Viitasaarella, joista molemmista apu saapuu Kärjäjämaalle arviolta puolessa tunnissa.

"Tällaisilla vastajoilla iskuri on syytä löytyä omalta kylältä. Kun teimme kyläyhdistyksessä päätöksen oman iskurin hankkimisesta, ei sitä kukaan täällä vastustanut", Kärjäjämaen kyläyhdistyksen puheenjohtaja **Reijo Vesterinen** toteaa.

Sydäniskureiden markkinahinta on keskimäärin hieman yli 2 000 euroa. "Olemme Nopeat avun Apurit -hankkeessa kilpailuttaneet iskurit. Kyläyhdistys voi hankkia sellaisen noin 1 500 eurolla", Paalanen sanoo.

Kyläyhdistyksen Hurskainen kertoo, että osan Kärjäjämaalle hankitun iskurin kustannuksista maksoivat Kannonkosken kunta ja pankki, paikallinen yritys sekä Kannonkosken Lions-klubi.

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri on määritellyt riskikylät, jotka sijaitsevat kauimpana ensihoidon avusta. Esimerkiksi Viitasaaren Suovanlahdelle, Keiteleelle itäpuolelle, ensihoidon saapuminen kestää 30–40 minuuttia. Riskikylä löytyy Viitasaaren lisäksi myös Pihlputaalta, Kinnulasta ja Keurusta.

"Näiden kuntien kylissä olemme valmentaneet kyläläisiä auttajaryhmiä, joille on opetettu hätäensiapua ja alkusammutusta. Kyläyhdistykset saavat hankkeelta sydäniskurin ja alkusammuttimet", Ahokas-Kukkonen kertoo. Hankkeisiin mukaan pääsy edellyttää aktiivisuutta kyläyhdistykseltä. "Olemme yhteydessä kyliin, joissa on oltava toimiva kyläyhdistys, jotta koulutus on mahdollista järjestää. Uuvummilla kylillä ei aina löydy sellaista toimijaa, jonka kanssa asioita voisi lähteä viemään eteenpäin."

Kaisu Paalanen mukaan sydäniskureiden määrä on kasvanut viime vuosina ilahduttavasti. "Kun vuonna 2017 koko maakunnassa oli vain 30 rekisteröityä iskuria, nyt niitä on jo noin 300." Koko maassa rekisteröityjä sydäniskureita on tällä hetkellä noin 4 100.

Ahokas-Kukkonen huomauttaa, että kaikkia iskureita ei ole tuotu viralliseen rekisteriin.

"Olemme löytäneet Keski-Suomesta viitisenkymmentä iskuria, joista suurin osa on viety rekisteriin. Tätä rekisteriä hyödyntää hätäkeskus opastaessaan elottoman ihmisen auttajaa." Lähimpien sydäniskureiden sijaintitiedot voi tarkistaa sivustolta www.defi.fi.

Maantieteellisesti lähimmät sydäniskurit ovat löydettävissä myös älypuheliin ladattavasta 112-sovelluksesta.

Kannonkosken Kärjäjämaen kyläyhdistyksen hankkima iskuri löysi säilytyspaikan Mirja Hurskaisen maatilan lämpökeskuksesta.

HANNU RAINAMO

Lämpökeskuksen ovesa oleva merkki kertoo sydäniskurin sijainnista.

Nopeat avun Apurit -hankkeen projektipäällikkö Irma Ahokas-Kukkonen toivoi, että jatkossa yhä useammat maaseudun kyläyhdistykset hankkivat iskurin.

Pääkirjoitus

Sydämen asialla

MT

Pääkirjoitus 00:00

Keski-Suomessa on pian parin vuoden ajan virittetty elvytystaitoja maaseutukylissä. Nopeat avun Apurit -hankkeessa kylille on hankittu myös defibrillaattoreita eli sydäniskureita. Aiemmin vain ammattilaikäytössä olleen laitteen voi nykyisin kyläyhdistyksen hankkia edullisesti. Jo hankkeen aikana kylien iskureita on pelastettu ihmishenkiä. (MT 4.12.)

Syväällä maaseudulla ambulanssin ja ensihoidon saapuminen kestää kauemmin kuin kuntakeskuksissa. Kun sydän pysähtyy, odotusaika on vähän. Keski-Suomessa on parin tunnin koulutuksella saatu monille kylille valmius elvytykseen ja sydäniskurin käyttöön. Maalla huolehditaan monista turvallisuuteen liittyvistä järjestelyistä omatoimisesti. Kylien sopii olla myös sydämen asialla.

SuurKeuruu / Elämänmeno 13.3.21 17:00

Irti potilaasta, rytmiä analysoidaan – Sydäniskuri opastaa omatoimisesti elvyttäjää käyttämään konetta KUVAT JA TEKSTI: MARKKU PIILEMÄ

Tästä tämä käynnistetään. Keski-Suomen Sydänpiiri ry:n projektipäällikkö Irma Ahokas-Kukkonen esitteli sydäniskuria Koillis-Keuruun HAKAn puheenjohtaja Markku Hokkaselle ja Lions Club Keuruun presidentille Olavi Harjulle Asunnan työväentalolla torstai-iltana.

Sydänkohtaukset tulevat usein yllättäen, eikä niitä pysty ennakoimaan. Tilanteiden yllätyksellisyys aiheuttaa pelkoa, epävarmuutta ja jopa sokin henkilöissä, joiden pitäisi pystyä auttamaan sydänkohtauksen saanutta. Tämän päivän sydäniskurit on kehitetty toimimaan niin, että ne pystyvät itse antamaan ohjeita ensiapua antavalle ja analysoimaan potilaan voinnin.

Keski-Suomen Sydänpiiri ry:n projektipäällikkö ja sairaanhoitaja **Irma Ahokas-Kukkonen** esitteli sydäniskurin toimintaa torstaina Asunnan työväentalolla Keuruulla. – Kun henkilö saa sydänkohtauksen, tilanne pitää tunnistaa. Ensin täytyy yrittää herättää potilasta ja tarkastaa, hengittääkö potilas. Mikäli hengityksen ilmapirta ei tunnu eikä potilas tunnu reagoivan herättelyyn, pitää soittaa 112-hätänumeroon, laittaa puhelimesta kaiutin päälle ja noudattaa hätäkeskuksesta annettuja ohjeita. Soitto on tärkeä, sillä se käynnistää ensihoitoketjun. – Mikäli sydänrytmiä ei löydy, pitää aloittaa paineluelvytys, sillä sydäniskuri ei anna iskua ilman sydänrytmiä. Painerelvytyksessä elvytettävälle annetaan 30 painallusta ja kaksi puhallusta. Kun painelu tuottaa tulosta ja laite tunnistaa palanneen rytmin, alkaa se omatoimisesti opastaa elvyttäjää, Ahokas-Kukkonen sanoo.

– Nykyiset sydäniskurit mahtuvat melkein käsilaukuun ja ovat pienestä koostaan huolimatta tehokkaita, sanoo Irma Ahokas-Kukkonen. Ennen iskua sydäniskuri antaa irti potilaasta -käskyn. Iskun jälkeen laite ilmoittaa analysoin rytmin -ilmoituksen, joka kestää noin 15 sekuntia. Tämän jälkeen kone opastaa omatoimisesti elvyttäjää, mitä seuraavaksi pitää tehdä. Ahokas-Kukkosen mukaan sydäniskuri antaa 150 joulen suuruisen iskun elektrodien avulla. Elektrodeja ei voi käyttää enää

toisen henkilön tarvitsemaan ensiapuun. Ahokas-Kukkosen mukaan Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kanssa on tehty sopimus, jonka avulla käytettyjen elektrodien tilalle voi saada maksutta uudet. Jos sydäniskuria ei ole heti saatavilla, painerelvytystä pitää jatkaa, kunnes omat voimat ehtyvät tai ensihoito saapuu paikalle. – On laskettu, että sydäniskuri kannattaa hakea autolla vielä 10 kilometrin päästä, jos toinen henkilö jää elvyttämään potilasta. Sydänpotilasta ei saa jättää yksin. Iskurin käyttö voi matkaan kuluva ajan jälkeenkin vielä pelastaa hengen. Tiedän tapauksen, jossa potilaalle annettiin 32 iskua. Tämän jälkeen hänen sydämensä alkoi toimia. Henkilö elää vielä tänä päivänäkin. Ei kannata siis luovuttaa, Ahokas-Kukkonen kertoo. Sydäniskuri kannattaa rekisteröidä ja antaa sille sijainti älypuhelimien 112-sovelluksessa. Sydänkohtauksen sattuessa sovellus kertoo hätäkeskukseen soittajan ja lähimmän sydäniskurin sijainnin ja ajoreitin. Soittajan sijainti antaa myös ensihoidolle koordinaatit, missä apua tarvitaan.

Markku Hokkanen kertoo Koillis-Keuruun HAKAn pitävän Asunnan työväentaloa yhdistyksen kylätalona. Kyläyhdistys Koillis-Keuruun HAKA ry:n puheenjohtaja **Markku Hokkanen** on tyytyväinen sydäniskurin sijoittamisesta Asunnan työväentalolle, joka toimii yhdistyksen kylätalona. – Olemme erittäin kiitollisia sydäniskurista. Kestää oman aikansa ambulanssin saapua Asunnalle Keuruulta tai Petäjävedeltä. Sen vuoksi sydäniskuri saaminen kylälle luo turvallisuutta ja saattaa pelastaa ihmishenkiä, Hokkanen sanoo. Hokkasen mukana sydäniskuri

sijoitetaan lämpimään paikkaan ikkunalasien taakse. Paikka ilmoitetaan kyläyhdistyksen kirjeessä kyläläisille. Iskurin saa käyttöön hajottamalla lasin paikalla olevalla vasaralla. Laitetta pitää sen

toimintavarmuuden ylläpitämiseksi säilyttää lämpöasteiden puolella, jatkaa Hokkanen.

Markku Hokkanen rekisteröi Asunnan työväentalon sydäniskurin 112-sovellukseen Irma Ahokas-Kukkosen opastuksella. Sydäniskurin kyläyhdistykselle torstai-iltana luovutti Lions Club Keuruu, jonka presidentti **Olavi Harju** oli mukana luovutuksessa. – On suuri ilo ja kunnia luovuttaa laite, joka saattaa pelastaa ihmishenkiä. Tänä päivänä turvallisuuden vuoksi tunnetaan epävarmuutta. Pienikin teko turvallisuuden lisäämiseksi on askel parempaan elämiseen, Harju sanoi. Ahokas-Kukkosen tarkoituksena on kouluttaa kevään aikana Koillis-Keuruun HAKAn jäseniä ja vapaaehtoisia sydäniskurin käytössä. Valmennuksiin voi viranomaisuuksien mukaisesti osallistua toistaiseksi vain rajoitettu määrä henkilöitä. Sydäniskureiden hankinta ja koulutus liittyy NaApurit-hankkeeseen, jonka tavoitteena on edistää Keski-Suomen maaseudun asukkaiden ja toimijoiden hyvinvointia sekä asumisen turvallisuutta.